

דרכי ביערות

(מאוראל עד רוסיה הלבנה)

דוד פלוטניק

בעל העדות, **דוד פלוטניק**, יצא בפרוץ מלחמת רוסיה-גרמניה מפינסק, עיר מולדתו, יחד עם הצבא האדום הנסוג, והגיע עד לאוראל. ב־1942 התנדב ללחימה פרטיזאנית בעורף האויב, נשלח לאימונים בבית-ספר למלחמה פרטיזאנית בנובושינו (איזור גורקי). אחוז היהודים בבית-ספר זה לאימונים הגיע לעשרה.

בשבילים מסוכנים חצה עם יחידתו את החזית למען להגיע לאיזור הלחימה שנועד להם — רוסיה הלבנה.

בהמשך העדות המקיפה — תיאור מעשי חבלה ברכבות ובאובייקטים גרמניים אחרים. העדות נמצאת בארכיון „מורשת“ D.2.412.

... בחודש מאי 1942 מתפרסם בעתונות קול קורא מטעם המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית אל כל יוצא בילורוסיה להתנדב ליחידות הפארטיזניות הנלחמות באויב ולתת יד לנצחון על הפולש הנאצי.

חזרתי וקראתי את הקול קורא הג'ל ולא הרהבתי עוז בנפשי להחליט. על אף תנאי החיים הקשים שרוי הייתי בבטחון יחסי ופיעמה בי התקווה לימים שלאחר המלחמה. ידעתי היטב מה פירושו של דבר להלחם כפארטיזן בעורף האויב הגרמני האדיר, ידעתי שאין לי סיכויים להאריך ימים שם „מעבר לקווים“. אולם הידיעות שהופיעו בעתונים על הרצח ההמוני של היהודים וההרגשה המעיקה שהשארתי את בני משפחתי בפינסק, הן אשר הכריעו את הכף — החלטתי להתייצב במרכז המפלגה. אף עברי המהפכני ושנאתי הלוהטת לפאשיזם, אויב־האדם, דחפו אותי להכרעה.

הכל זעק בקרבי: נקמה, נקמה! לאחר נאומו של מולוטוב בו מסר על רצח עשרת אלפים יהודים בפינסק, בושתי בפני עצמי. היכול אני לשבת בשלווה כשכדורי המרצחים מפלחים את לבות בני־עמי?

אתי התייצבו: שוסטר שמאי (מפינסק), מאימה רובאכא (מוולוצלבק), כאצקל קוונניץ (מסטולין), הנדלר אברהם (מפינסק) קאגאן והאנטוורקר (מקוברין). מכל אלה נשארו בחיים: האנטוורקר וקאגאן — שניהם נכים ואנכי.

מנהל הטרסט התנגד לשחרר אותי. עבדתי כבריגאדיר במפעלו ורק בעזרת מברק ממרכז המפלגה ולאחר התערבות של הוועד המחוזי, עלה בידי להשתחרר מעבודתי. ב־28 ביולי 1942, עזבתי את איז'בסק — העיר בה חושל הנשק בשביל החזית ובה כאלפיים יהודים, מהם כשש מאות מיוצאי פינסק, עיר מולדתי. ב־1 באוגוסט 1942 הגעתי למוסקבה. ממבט ראשון נראה שהכל בעיר זו כתיקונו והחיים כאילו זורמים באפיקם הטבעי. תנועת האוטובוסים והמטרו יוצרת אשליה שדבר לא קרה כאן, שצבאות גרמניה כלל לא הגיעו למרחק 150 קילומטר ממנה (רו'ב). על אף זאת מורגש היטב מה גדול היה

סבלה של הבירה. השמשות ברוב הבנינים מנופצות. במרכז העיר ניכרים סימני ההפצצות. האוכלוסיה דולדלה מפאת הפינוי ההמוני מזרחה.

למחרת היום פנינו לעבר מקום מושבו של מרכז המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית ברחוב קומסומוולסקיה. ליד הבנין תנועה רבה וריכוז גדול של מכוניות נוסעים. השמירה סביב הבנין מוגברת. כל הנכנס אליו נדרש להציג תעודותיו ורק לאחר אישור בטלפון שפלוני אלמוני הזמן, ניתנת לו רשות הכניסה. באגף לכוח-אדם הנני מתבקש למלא מספר טפסים ושאלונים. לאחר מכן מתחילה החקירה ודרישה על עברי, השקפת עולמי. השתייכותי המפלגתית ומוצאי הסוציאלי. נצטוויתי להתייצב למחרת היום.

בהתרגשות רבה ובקוצר-רוח הנני מצפה להחלטה שתכריע את גורלי. בצאתי מהבנין הנני נפגש עם המזכיר הראשון של האובקום (הועד המחוזי של המפלגה הקומוניסטית) בפּינסק. לדבריו, הוא חוזר לא מזמן מהיערות ומאיזור הביצות בסביבות פינסק (מחוז לנינסק). הוא נשאר בעורף כדי לארגן את התנועה הפארטיזנית באותו מחוז. חוזר למוסקבה למסירת דו"ח וקבלת הוראות. לאחר שחצה את קו החזית בשבילים ומשעולים נסתרים הידועים לפארטיזנים בלבד הוא מנסה להרגיע אותי בספרו שהידיעות על רצח עשרת אלפים יהודים בפּינסק הן מוגזמות. לדבריו, הוצאו להורג רק אלפיים מבין פעילי המפלגה והנרצחים אינם יהודים בלבד. ספרו המרגיע לא הביא רגיעה לנפשי. תחושה עמומה וכבדה מגעה בעדי מלהאמין לדבריו.

למחרת היום נתקבלתי ע"י המזכיר הראשון של מרכז המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית, הח' קאלינין. לאחר דברי ברכה שבשיגרה הוא מנסה לתהות על קנקני, להתעניין בתולדות חיי ומבלי משים הוא מתחיל לגלוש להסברים מפורטים על ענינים שהיו נהירים לי מזמן. אין הוא חש שדבריו מקבלים צביון של נאום בעצרת פומבית. מדבר בהתלהבות רבה ובטון מרומם, נראה שהוא עצמו משתלהב משטף מדברותיו. הוא מספר לי על עמי בילורוסיה המושמדים בידי אוכלי האדם הגרמניים, על השיטות הסאדיסטיות בהן הם נוהגים לבצע רציחותיהם. בהדגשה מוטעמת הוא סח לי על השמדתם של המוני היהודים, הנראים בעיני המרצחים כבני גזע נחות: "מחובתו של כל אזרח טובייתי להלחם עד טיפת דמו האחרונה למען קרב את הנצחון". בפנותו אלי בטון חגיגי ביותר הוא ממשיך: "70 אחוזים משטחה של בילורוסיה מכוסים יערות-עד וביצות טובעניות שאין ערוך להם במאבק פארטיזני ממושך ומוצלח. שומה על היחידות הפארטיזניות להרוס את קווי התחבורה, לפוצץ מסילות ברזל ורכבות המובילות חיילים וחמרי מלחמה לחזית, לחבל במערכות הקשר (טלפון וטלגרף) של האוייב, להלחם בחיל-המצב הגרמני ולהשמיד את משתפי הפעולה מבין האוכלוסיה המקומית, להתקיף את הגרמנים בכל מקום ולרצחם ללא רחם, לזרוע בהלה ופחד ביניהם, להקים שלטון פארטיזני באזורים שלמים ולמנוע מהגרמנים ניצולם של עתודות כוח-אדם וחמרים לצרכיהם".

לאחר דברי הסבר ארוכים, שואל אותי המזכיר: "המוכן אתה למשימה זו והאם לא מקנן בך רגש הפחד? אם מהסט אתה, הנך רשאי לחזור לאיז'בסק".

תשובתי היתה מוכנה מראש: "הנני מוכן לחדור לעורף העמוק של הגרמנים ולהכות באוייב צמא-הדם בכל מקום שאתקל בו וללא רחם. אלך לנקום נקמתם של הנרצחים החפים מפשע, את נקמת דמו של עמי האומלל".

קאלינין לוחץ ידי בחמימות רבה. בהמשך השיחה הוא מסביר לי שעלי לצאת

דרכי ביער

לאימונים ולהכנה בבית ספר לחבלנות של הפארטיזונים, ללמוד את דרכי המלחמה הפארטיזנית ורק לאחר מכן יעבירו אותי במסגרת יחידה לעורף. בסופו של דבר הוצבתי ליחידה הבילורוסית המיוחדת בתחנת נובושינו (מחוז גורקי). בית הספר נמצא בתחומי הבריגדה ה-33 של החטיבה ה-99.

בית הספר לחבלנות בתחנת נובושינו.

במרחק חמשה קילומטר מהתחנה, בתוך חורשה מצלה, מתנוססים שלושה גושי כנינים גדולים. בזמנם שמשו מבנים אלה כקיטנה לילדי הפועלים מהעיר גורקי. לפינת-חמד זו, רחוקה משאון העיר, הועברנו בראשית אוגוסט 1942. כאן נמצא בית הספר לחבלנות של הפארטיזונים ובו יאומנו ויוכשרו בקצב מזורז כאלף צעירים וצעירות לפעולות חבלה. כאן ילמדו את דרכי המלחמה הפארטיזנית ביערותיה העבותים של בילורוסיה. משתתפי הקורס לבושים בגדים אורחיים ואין איסור על גידול זקנים ורעמות-שער, דבר האסור בצבא הסדיר. לא קיים הנהל להצדיע בפני קצינים ואף צורות המשמעת הנהוגות בצבא האדום אינן מחייבות כאן.

קבוצתנו חולקה ליחידות-משנה כנהוג בצבא (כיתות, מחלקות, פלוגות). חלק ממשתתפי הקורס שוכן באהלים בקרבת גושי הכנינים. האימונים אינטנסיביים מאד. המטרה היא להכשיר אותנו בקצב מזורז לקראת המשימה העיקרית: להעביר אותנו לעורף האויב. תשומת לב מיוחדת ניתנת להכרת סוגי חמרי הנפץ שהם בשימוש בברייה"מ ובצבא הגרמני (טול, פריקסלין, אמונל, אמוניט, דינאמיט, טרמיט וכד'). ידיעותינו התיאורטיות נבחנות הלכה למעשה. אנו מתאמנים בשימוש במצפן, בטשטוש עקבות בהליכה זהירה ושקטה, בבניית מחפורות וכו'. בוחרים אנו שטח מכוסה שיחים עבותים, חופרים בור עמוק ומסווים את המקום בצורה המונעת מהאויב לגלותו. הכניסה למחפורת מוסווית ומוסתרת לבלי הכר. שומה עלינו לבנות יציאות נוספות מהמחפורת במקרה של מיתקפת האויב. המחפורות שלנו זוכות לשבחים מפי מדריכינו, שאף הם לא הצליחו לגלות את הכניסות והיציאות המוסוות.

הננו הולכים ומתקרבים למסילת הברזל הקרובה, מטמינים את המוקשים ומסווים את המקום ומטשטשים את העקבות למען לא יוכלו לגלות שפארטיזנים "ביקרו" כאן. זננו מתאמנים בכל שיטות המיקוש ואף ממחישים הפעלתם של מנגנוני הפיצוץ. במסגרת אימונינו כלולה גם הצניחה ממגדל מיוחד. אי-דיוק במילוי הוראות המדריכים גורם לעתים לתאונות ובעיקר לרגלים שבורות. מידי פעם נעלמות קבוצות שונות מבין משתתפי הקורס. העלמן אינו משמש נושא לשיחות אף כי הסיבות נהירות לנו. הנתורים מצפים בקוצר-רוח לתורם. הלימודים והאימונים מתחילים להיות לנו לזרא — הננו מחכים ליום בו נוכל להשתמש בידיעות שרכשנו למשימה ולפעולה ישירה נגד האויב השנוא. באחד הימים זכינו לביקורו של אורח חשוב. היה זה ראש-המטה של התנועה הפארטיזנית הבילורוסית, מי ששימש בזמנו מזכיר כללי של המפלגה הקומוניסטית הבילורוסית, הח' פונומארנקו. הוא נשא בפנינו נאום חוצב-להבות בהדגישו את חשיבות המאבק הפארטיזני בעורפו של הפולש הנאצי. את נאומו הוא סיים בהבטחה שכל מבצע מוצלח בפצוץ רכבות שדרכן לחזית, יזכה לאות הצטיינות: "כל רכבת שתורד מהפסים ותושמד מחלישה את כוח המחץ של האויב ומגבירה את סיכויי הנצחון שלנו. היו שותפים לנצחון שבוא יבוא".

ללא הודעה מוקדמת קבלנו בסוף ספטמבר פקודת תזווה למקום אחר, בו נמשיך באימונינו. הועברנו לקו מסילת הברזל לנינגרד—מוסקבה, במרחק של תשעה קילומטרים מהתחנה סרודניה.

לפני זמן לא רב היה המקום בידי הגרמנים. בסביבה זו התנהלו קרבות כבדים שהכריעו את כף המאזניים על גורלה של הבירה האדומה ושמא של בריה"מ כולה. כאן נחלו הגרמנים את מפלתם הראשונה לאחר שלא עלה בידם לפרוץ את טבעת הברזל סביב מוסקבה. הם נסוגו באבידות כבדות לכון רז'ב.

כעדים אלמים למאבק הדראמטי שהתחולל כאן הזדקרו קניהם של תותחים עזובים, טאנקים שרופים, תלי תלים של נשק מכל המינים, הררי תחמושת, הכל התגולל מתחת לרגליים ממש. השדות נהפכו לבתי קברות המוניים של פגרי הגרמנים. ביתמותו הזדקר קבר אחים ל־13 רוסים.

בקרבת מקום לבתי הנופש של כימקה עומדת חוילה שהיתה שייכת למיניסטריון מכרות הפחם. הוזהרנו על שדות בקרבת החוילה הזרועים מוקשים בצפיפות מאימת. רבים מבין האוכלוסין נפלו קרבן לאי זהירותם באזור זה.

...הננו ממשיכים באימונינו ובעיקר בתורת החבלנות. תנאי החיים כאן נוחים יותר. המזון טוב והוא מוגש בצלחות. סודרנו שלושה־ארבעה בחדר. נראה שלא נשהה כאן זמן ממושך.

פגשתי כאן במפתיע את הקומוניסטית מריה אייגר (נכדתו של הרב הגאון אייגר ז"ל) שנחשבה לנעדרת. להפתעה מרגשת גרמה פגישתי עם בן־עירי שמאי שוסטר מפינסק ועם קבוצת צעירים יוצאי פולין: כאצקל קוזניץ (סטולין), קאגאן (קוברין) האנטוורקר (קוברין) רובאכוב מאימה (וולוצלבק) ואחרים. רבה היתה שמחתי כשנוכחתי לדעת שבבית ספרנו נמצאים כ־10% יהודים. רוב משתתפי הקורס היה ממוצא כילורוסי (לא פחות מ־25% נשים). גאה הייתי לא רק על אחוז היהודים מבין משתתפי הקורס אלא בעיקר על חלקן הרב של הצעירות היהודיות יוצאות החבלים המזרחיים של פולין.

ואכן נסתתמו הטענות על פחדנותם של היהודים. ההליכה אל מעבר לקווים, לעורף האוייב, היה בו משום ביטוי עילאי להתנדבות, לחרוף הנפש ולהחלטה הנחרצת להלחם בתנאים הקשים ביותר. נשמתי לרווחה.

אנו יוצאים לדרך.

בקוצר־רוח צפינו ליום היציאה. הנעלם הגדול, הרומאנטיקה של חיי הפארטיזנים ביערותיה העבותים של בילורוסיה והרצון העז ללחום ולנקום בפולש — כל אלה הלהיבו אותנו לבלי מצרים. יום היציאה נראה היה בעינינו כקסום. חיי בית הספר היו לנו לזרא. שאפנו למעשים. לא יפלא הדבר שלא היה גבול לשמחתנו לכשנתקבלה הפקודה לשש עשרה קבוצות (וכל אחת מהן מנתה בין 12 — 16 אנשים) ליכון לתזווה ביום ה־10 בנובמבר 1942.

קבוצתי היתה בת ארבע עשר חברים ובתוכם שני יהודים: גורליק מהעיר הומל ואנוכי. בין חברי הקבוצה — שלוש בנות מבילורוסיה. כמפקד נתמנה איבן ווסיליביץ' שמאטוביץ', כבן 38, תושב מינסק לשעבר. שמאטוביץ' חבר ותיק במפלגה שמש בזמנו מזכיר התא המפלגתי באיגוד פועלי הרכבת, בעל קומה ממוצעת, רחב כתפיים, משופם

דרכי ביער

זבעל ארשת פנים נעימה, התחבב במהרה על פיקודיו. כמלא מקומו נתמנה הסגן מוסקאלוב, חבר הקומסומול. הסגן, בשנות העשרים שלו, הספיק להשתתף בהרבה קרבות ונפגע כמה פעמים. מבית החולים הוא נשלח לבית הספר של הפארטיונים. שקט ומכונס בעצמו, מדוכא בגלל הפצעים שהציקו לו — הוא הפך במהירות להיות חביבם של חברי קבוצתי. הבנות פוצ'קאייבה, וואסינה — מוצאן היה מהומל, השלישית — אסינצבה ממינסק, התרשמנו במיוחד מהופעתה של אסינצבה — בחורה כבת עשרים ואחת, חורת-פנים, בעלת השכלה ואשת-שיחה מעניינת. פוצ'קאייבה — אמיצת-לב, בריאת-גוף, טיפוס מצוי בין הרוסים. מטלטלת היתה בקלות את המקלע הכבד ופועלת בו כגבר ממש. לימים היא רשמה לזכותה תשע רכבות שהורידה מהפסים והומלצה לקבלת העיטור הגבוה של "גיבור ברית המועצות".

קבוצתנו הופרדה מהיתר. ההיכרות ההדדית מעמיקה והולכת. הגנו מבטיחים הגיגית לעזור אחד לרעהו בשעת מבחן. נוצרת והולכת אורה של אחווה ורעות עמוקה. 15 בנובמבר 1942 — מסדר חגיגי. שיירה של מכוניות הדורות ובהן קצינים גבוהים ואישים ידועים, מגיעה למסדר. ראש המטה של תנועת הפארטיונים הביילורוסית, פונומרנקו, נושא בפנינו נאום נמליץ: "חברים פארטיונים! הנכם יוצאים ביום הזה לעורף האויב למילוי תפקיד נשגב למען עמי ברית המועצות. שומה עליכם למוטט את רוחו של האויב ולהרוס את צבאו, לשבש את דרכי התחבורה שלו, לפגוע בעתודות המלחמה שלו. בידי הצבא האדום ובידי התנועה הפארטיונית נתון גורלה של מולדתנו והישגי המהפכה האוקטוברית הגדולה. צאו לקרב! הרסו את הגשרים, פוצצו את הרכבות הנושאות כוח-אדם ואספקה, מקשו את מסילות הברזל, הכו בגרמנים ללא רחם ובכל מקום שתשיג ידכם, השמידו את חילות-המצב ובעלי בריתם הבוגדים מקרב האוכלוסיה הביילורוסית. הנני מוסר לידיכם את הנשק ובטוח אני שמסרתיו לידיים נאמנות. גדולה תקוותי שנפגש בקרוב ברחובותיה של מינסק המשוחררת. הנני מאחל לכם שבקרוב תחזירו לידי את הנשק הביילורוסיה המשוחררת. הוכיחו לעולם הגדול שהנכם מוכנים למות בקרב, מאשר להיות עבדים נרצעים לגרמנים. נשבע בלבנו שחפשיים נהיה במולדתנו המשוחררת". כל אחד מאתנו צוייד בתת-מקלע פ.פ.ד. (לאחרים ניתנו רובים נגד טנקים) ברימוני יד, בששה קלוגרמים טול (חומר-נפץ) ו-500 כדורים, בפתילי ביקפורד (למיקוש), גלילי טרמיט, מוקשים מגנטיים קטנים, מוקשי נעל ומוקשים למסילות ברזל. מפקד הקבוצה קבל מפת הסביבה ועליה סימון הדרך ליעד — איזור בארנוביץ. צויידנו גם במנות ברזל ובמצרכים שונים. משקלו של תרמיל הגב מגיע לכדי 25 ק"ג.

כאמור יצאנו לדרך ב-15 בנובמבר 1942. בתחנה וואסחודניה עלינו לרכבת שהסיעה אותנו לטורופץ דרך קאלינין. מראות החורבן וההרס של המלחמה מלווים אותנו לארכה של דרכנו. אף נפש חיה לא נראית במרחבים הגדולים. רק עיי-חרבות של כפרים, עיירות וערים מלווים אותנו. השדות הנרחבים שוממים. שסועים ומצולקים וזועקים בלועים הפעורים של מכתשי הפגזים. כאן עברו-צלחו הצבאות המנצחים של בריה"מ בדרכם מערבה. השדות ושולי הדרכים זרועים קברים ללא ספור. המראות מדכאים את רוחם של חלק מחברינו. על פניהם ניכרים סימני הפחד בפני הבאות — החרדה לחיים. כמה מהם נתקפים בבהלה.

לאחר חמשה ימים של נסיעה מייגעת הגענו לטורופץ. הצבא הגרמני החזיק מעמד בעיר זו מספר חדשים. לאחר קרבות קשים, שבמהלכם עברה העיר מיד לידי, הוא נסוג.

קו החזית מרוחק כשלושים קילומטר מהעיר והאוויר מזדעזע לקול רעמי התותחים. בעיר אין בית העומד על תלו. הוצבנו בבית חרב למחצה. הקבוצות נפרדות לפי היעד ובהתאם לאזור הפעולות שנקבע להן. הננו מצטרפים לקבוצה אחרת ומהווים יחד אתה מחלקה בת עשרים ושמונה לוחמים. כמפקד המחלקה מתמנה רישצ'נסקי, פולני לפי כל הסימנים, על אף הופעתו המופגנת כבילורוסי מלידה. כקומיסאר מתמנה שמאטוביץ. מפקד כיתה ראשונה — סימאנצ'יק וכמפקד הכיתה השניה — מוסקאלוב. מנקודת ההערכות עלינו לעבור ברגל מרחק של 180 קילומטרים — 20 קילומטרים ליום. ההתקדמות היא איטית. מדי פעם הננו נעצרים ע"י משמרות צבא הבודקים את זהותנו. הסביבה כולה רוחשת גייסות. האדמה חרושה ומצולקת בחפירות, מוצבים, מחפורות. ביערות — מחנות אוהלים, עמדות תותחים מוסוות ושדות תעופה. בדרכים תנועה בלתי פוסקת: שיירות המובילות צבא, תחמושת ואספקה לקו החזית וממנו, תנועת אמבולנסים של "הצלב האדום" המסיעים חיילים פצועים לעורף. הפגזים מתפוצצים במרחק קילומטרים מאתנו. אנו חונים בבתי הרוסים, שתושביהם פונו "לעמקי רוסייה".

אנו מרגישים מחסור־מה במצרכי מזון. לעזרתנו באה הקמה שנשארה לפליטה אי־פה אי־שם. אחדים מאתנו דשים את השבלים בעזרת מקלות ואת הגרעינים אנו טוחנים באבני ריחיים פרימיטיביות. מהקמח הגס שכולו סובין אנו אוכלים רקיקים שבימים כתיקונם אף חוזרים לא היו טועמים מהם. "הלחם" הוא תפל לחלוטין — כי המלח איננו בנמצא במקומות אלה. מפקדינו מרבים בשבחים על כושר המצאתנו וחריצותנו. מצב האספקה משתפר כשאנו מגיעים לסביבות ווליקי־לוקי (כ־20 ק"מ מקו החזית). כאן מקום מושבם של ועדי המפלגה העירוניים מבאראנוביץ, מינסק וויטבסק. הוועדים מטפלים בנו מספקים צרכינו ועוסקים בהכנות להעברתנו דרך קו החזית לעורף. לפתע מגיעה קבוצת פארטיזנים שחזרה זה עתה מ"העבר השני" של החזית. הננו נצמדים אליהם מוכי צמאון. כל פרט ולו הפעוט ביותר על הנעשה בעורף חשוב לנו והננו שותים בצמא את דברי החוזרים. כי הרי לפנינו הארץ העלומה, הרומאנטית, שהננו משתוקקים כה להכירה. והחוזרים מספרים על מסע הדיכוי נגד האוכלוסיה הבילורוסית בשטחים הכבושים. על מסע השמד נגד היהודים. הם מספרים על תנאי החיים "בפארטיזנקה", על פעילות חבלה ועל מספר ההרוגים הגרמנים "שנרשמו לזכותם", על רכבות שמוקשו ופוצצו ועל מעשי נקם נגד משתפי הפעולה. הם חזרו לאחר קרבות קשים וממושכים למנוחה שהם זכאים לה ואף לקבל עיטורים ואותות כבוד על מעשיהם.

...הננו מתקדמים ומגיעים לכפר קטן ועוזב הנמצא כחמשה קילומטרים מקו החזית. כוחות צבא רבים, מוסווים היטב, חונים בקרבתו. צפויה התקפת־נגד של הגרמנים. הגרמנים עורכים סיורי־פריצה בהם משתתפות יחידות מתוגברות הנתמכות באש תותחים. הכפר עובר מיד ליד בהתנגשויות אלו. באותו לילה שהגענו למקום זכינו לטבילת האש הראשונה שלנו. כוחות גרמניים חדרו במפתיע לכפר. הקרקע רעדה תחתנו מהד היריות וההתפוצצויות. נסחפנו לראשונה לקרב של ממש. קבוצתנו תפסה מחסה בבונקר קדמי ופתחה באש צפופה. בקבוצה היו שני היהודים מקוברין: האנטוורקר וקאגאן. לאחר קרב, שארך שעות ארוכות, נסוגו הגרמנים. עם תום הקרב נצטוונו ע"י מפקדת החזית לסגת מיד מהכפר כי קבוצתנו אינה כלולה בכוחות חזית זו ואל לנו להשתתף בקרבות אלה.

דרכי ביער

אף כי הלילה הוא קר הננו טובלים בזיעה כשאנו עמוסים לעייפה בנשק ובחמרי חבלה. לאחר נסיגה של 20 קילומטר בערך הננו מגיעים לכפר קטן בו חונה יחידת סיור סובייטית. שיחק לנו המזל, כי לכאן מגיעות אלינו מדי פעם ידיעות וחדשות על הנעשה. ונשמע בחזית ולעתים הננו עדים למאורעות מיוחדים במינם.

יחידת סיור שהסתננה מעבר לקוים הביאה אתה שני שבויים: סגן מהצבא הגרמני הסדיר ושוטר רוסי. ספור המבצע הוא כמעט לא יאומן. אולם העובדות משכנעות. בשעת סיור "עמוק" בשטח הכבוש נודע לאנשי יחידת הסיור שבאחד הכפרים קראו הגרמנים לאסיפה. לאחר שאנשי הסיור וודאו שבמקום האסיפה יהיו נוכחים כמה שוטרים רוסיים ומספר קטן של גרמנים, החליטו מפקדם להתקיף את מקום האסיפה. בהתקפת פתע פרצו הסיירים למקום, פוצצו את מנורות הגז ובחשכה שהשתררה התחולל מאבק פנים אל פנים. הנאספים התפזרו בבהלה ובידי הסיירים נשארו שני השבויים: הגרמני והבוגד הרוסי. הסגן הגרמני — צעיר גבהי קומה, שחזהו מקושט בעיטורים ובאותות כבוד על מעשי גבורתו בקרבת מוסקבה, סמולנסק וכו', נוהג בחוצפה יתרה בשעת החקירה. הוא חוזר וטוען שאין הוא לוחם נגד העם הרוסי אלא נגד הקומוסארים היהודיים, הוא ידידו של העם הרוסי ועז רצונו לשחררו מעולם של הבולשביקים היהודיים. הרוסי הוא אכזר מאותה סביבה. לפי מראו זה הוא כבן חמישים. לדבריו נלחמים חמשת בניו בשורות הצבא האדום. הוא עצמו מתנגד לקולחוז ושונא יהודים השולטים ומשעבדים את העם הרוסי. הרעיון להשמיד את היהודים ולרשת את רכושם מדבר אל לבו. נראה הדבר שאת הגרמני ישלחו למחנה שבויים. היחס אליו כאל שבוי מלחמה לעומת זאת עמוקה מני תהום השנאה לבוגד הרוסי. לא די בכך שהוא בגד בעמו אלא אף בבניו, יוצאי חלציו, הוא בגד. הכעס, השנאה ורגש הנקם שהצטברו בלבות החיילים הסובייטיים מוצא את פורקנו בעינינו ובמעשה לינץ' נגד הבוגד הרוסי.

הננו נושמים את אוירת החזית ואין אנו יודעים שבעה לשמע הסיפורים, האירועים והמעללים המתרחשים בה. קצרה רוחנו. הננו מצפים במתיחות לחוויות המזומנות לנו בתיד הקרוב.

מעבר לקו החזית.

שלהי נובמבר. שלג עמוק מכסה את הדרכים. כפור. ושוב הננו מתקרבים לקו החזית ולאותו כפר ממנו סולקנו לפני ימים אחדים. לרשותנו הבית הקטן, המסוייד לבן על תריסו האדומים. הקור והחושך הם מנת חלקנו בבית הקטן. נדחקים ונלחצים אנו אחד לרעהו למען יחם לנו. ולשוא. המשימה שלפנינו מדירה שנתנו. אנו דרוכים כקפיץ מתוח. מצפים לפקודה. — הלילה ארוך ופקודה אין. עם שחר מופיע מפקד הבריגדה. סגינו האפור שזור חוטי כפור לבנים.

קולו הצטלצל באור הקפוא: "חבריא, הלילה אתם חוצים את קו החזית. הסיירת של הצבא האדום תעמוד לעזרתכם". הננו מחליפים מבטים לוחטים בינינו — ההבנה היא הדדית. מתחילות ההכנות הקדחניות לקראת היציאה. אריזת תרמילי הגב. אחדים מתקינים מזחלות ומעמיסים עליהם את המטען הכבד. רד הערב. החושך אפף את הכל ואת כולם. איני רואה את פני חברי ורק לפי קולם אכירם. לפתע פקודה: להסתדר! כל אחד בתוך השורות המסתדרות באפלה הסמיכה מתאמץ להיות סמוך לקבוצתו.

יחידתנו מונה שמונה מאות לוחמים. הפחד מאתנו והלאה, אולם החרדה פן נכשל חלילה כאילו תלויה בחלל ומורגשת בין השורות העומדות דמומות בעלטה. ומבלי משים הנני מהרהר בלבי: «היספיק כוחה של יחידה בת שמונה מאות איש לכדי התמודדות עם צבא של רבבות חיילים גרמנים, אכולי שנאה ותאוות-רצח, מצויידיים במיטב הנשק? הייתכן שרימוני-היד שלנו יוכלו לפצפץ את משלטי האויב הבנויים בטון?» והתשובה באה מעצמה: הרצון ותאוות-הנקם הם שיעמדו לנו במאבק לפריצת החזית. חברי העומד לצדי דוחק בי במרפקו — כעין תביעה לתשומת-לב יתרה. מהאפלה נשמע קולו של מפקד הסיירת: «חברים, נפל בגורלי התפקיד הנעלה להעבירכם דרך הקרי-החזית לעבר ההוא. ההצלחה לא תלויה רק בי אלא בעיקר בכם ובהתנהגותכם. השמעו לפקודות!» הננו מתקדמים דרך יער עבות. השלג חורק מתחת לרגליים. המרחק בין ההולכים כשניים — שלשה מטרים. הנשק דרוך ורימוני-היד בלתי נצורים — ייתכן ועוד הלילה נכנס לקרב. לא לרוץ, להתקדם לאט. בשעת צורך — להשתטח כולם ביחד. אל בהלה ואל פחד. ראשי הקבוצות צמודים לאנשיהם. מפקד הסיירת עוצר ומחלק פקודותיו: היו זהירים, מאחורינו חיילי הצבא האדום — הם יחושו עזרתנו. האיננו לפקודות! ייתכן ואנו נתקיף ראשונים את חפירות האויב. ובבוא הפקודה — להסתער ללא רתע — הורא, הורא! וברד של רימונים — ברד של ממש! ואת דבריו הוא מדגיש בנקישת לשון.

הירח במלואו והשמים זרועים כוכבים. השלג הצחור מתבקע מתחת לרגלינו. רוח כפזר חריפה צורבת פנינו. אנו צועדים קדימה. רצוננו הנחוש — לנצח. הנוכל? ולעומתנו עונים כהד העצים הדמומים — כן, כן!

הסיירים עטופים גלימות לבנות, מתקדמים בצעדים קצובים — דמויותיהם מעודדות אותנו. כחמישים מטרים מאחורינו צועדים הפארטיזנים של דיאצקה. הם גוררים מזחלות עמוסות כלי נשק ובצדם כמה סוסים עמוסים לעייפה בחמרי נפץ. בילל הרוח החרפית לא נשמעת חריקתן של המזחלות על פני השלג.

תרמילי הגב הכבדים מחממים את אברי הגוף הקפואים. אף הכפור העז לא מורגש — הזיעה ניגרת לאורך חוט השדרה. הרצון להגיע סוף סוף «לעבר ההוא» מדרבן את ההולכים. לפנינו חמשה ק"מ לעמדות הקדמיות. הגענו לפאתי היער. חוצים כביש. הדממה מסביב מדהימה ומפליאה. ושם שקט זה, ללא הד של יריה, מתוכנן ומחושב הוא? עלינו לחצות את אגם אזירסקיה ע"י ווליקי ליבה באזור וויטבסק. הננו מתקרבים לאזור הסכנה. הלב הולם בחזקה. נדמה שלא אנו מתקרבים לעמדות הקדמיות אלא אלו מתקרבות אלינו. חפירות. השירה נעצרת. אורות מבליחים מקרוב. אין ספק אלו הן חפירות. הקשיבו, זהירות! עובר הלחש בין השורות. הננו קרובים לחפירות הגרמנים. הנשק מוכן לפעולה. ומחשבה מנקרת במוח — זהו הסוף! לא! — עונה לה ההד — כאן נעבור. לפתע הנני שומע קול לחש: לסגת! הסיירים, עטופי הגלימות הלבנות נסוגים. הננו נשארים תקועים במקומנו — אף אחד לא זע. נשמעת הפקודה: לנוע בעקבות הסיירים. עומסים את המטען מחדש. ההליכה קשה — העייפות נותנת סימניה. פלוני כושל ונופל, נתמך ע"י חבריו, הוא ממשיך לצעוד בכבדות. המזחלות נעזבות — הן מפריעות להולכים. ללכת, ללכת! להשאר במקום פרושו אבדון. לאחר זמן מה הננו נעצרים. הסיירים נעלמו לאי-שם. לפתע נשמעת פקודה קצרה וחדה: נשק הכן! צעד מהיר!

אנו חוצים בריצה מהירה את הכביש. אגם קוזילסקיה. מסביב לאגם שוב מבליחים

דרכי ביער

אורות — מוצבי הגרמנים. פגזי תאורה מתפוצצים ומאירים כבאור יום את האגם. הננו משתטחים כשהפגזים מאירים ומתקדמים לאחור שהם כבים. ההתקדמות בשטח הפתוח קשה. הרוח נושבת בחזקה. השלג צורב. צועדים ונופלים ושוב צועדים. התשווקה העזה להלחם — היא הנושאת אותנו קדימה. לחש עובר בין השורות: „חצינו את האגם“. עלינו להתקדם כ־20 קילומטרים נוספים בכיוון לכפר נובה פולקה — שם חונים הפארטיזנים של דיאצקה“.

השחר עלה — הכחול העמוק של שמי הלילה נעלם והולך. הגענו ליעדנו הראשון — עוברת הבשורה מהשורות הקדמיות אל אחרוני הצועדים. אנו קרבים לכפרים רודמה וזארצ'יה בהם חונות היחידות הפארטיזניות של בריגדת דיאצקה. החזית מאחורינו. רק בכוח הרצון זכינו והגענו לכאן.

יהודים באים.

חלפו-עברו שלשה ימים מלאי צפיה דרוכה. והנה הגיעה הפקודה לתזוזה. יש מורי-דרך מהבריגדה של דיאצ'קה נספחים ליחידתנו. אלה מכירים כל עץ ושיח, נהירים להם השבילים והמשעולים הנסתרים ביערות. ידיעתם על מוצבי הצבא הגרמניים היא מדויקת ואף מספר החיילים בהם לא נעלם מהם. לעזרתם עומדים אנשי קשר מבין אכרי הסביבה המוסרים להם ידיעות שוטפות על הנעשה בסביבה ועל כל תנועה של הצבא הגרמני באזור. על מורי-הדרך הוטלה המשימה להוביל אותנו לאזור הפעולות של הבריגדה ע"ש מלניקוב המשתרע בין אושאצ'י עד לפל (מחוז ומטבסק).

הננו מתקדמים לפי כל כללי הנהג הפארטיזני-צבאי. לפנינו, במרחק של כמה מאות מטרים, צועדים חמשה סיירים (ביניהם שני מורי-הדרך). מאחורינו אנשי המאסף, שמתפקידם לאבטח את העורף. במרחק של חמשים מטר — מימין ומשמאל — קבוצות קטנות של אבטחה.

קצב ההליכה — עשרים קילומטרים ליום. המגמה היא להגיע ללינת ליל לאחד הכפרים שבדרךנו. מצב האספקה מחמיר והולך. הסביבה חרבה וכולה עיי מפולת. צעירי הכפרים גויסו לצבא האדום. הכפרים הבודדים, שבדרך נס נשארו על תלם, נשדדים בשיטתיות ע"י הצבא הגרמני. הסוסים, הפרות, החזירים הוחרמו. יבולי השדה נשדדו מתוך תואנה שהם רכושם של הקולחוזים. רבים מבין האכרים ייחלו לבואם של הגרמנים „שישחררו“ אותם מעולו של הקולחוז ומהשלטון הסובייטי כאחד. היו אלה בעיקר „הקולאקים“ (בעלי זרוע) שונאי המהפכה וטיפוסים אחרים שקופה של שרצים תלויה להם וחשבון ארוך להם עם השלטון הסובייטי.

אולם, בטעמם את טעמו של משטר הכיבוש הנאצי נגזו חלומותיהם המתוקים והאכזבה אכלה אותם בכל פה. הם ציפו לבואם של „המדכאים הסובייטיים“. „המשחררים“ השאירו בכפר, בן מאה משקים, שמונה סוסים פגרים בלבד. קבוצות של חיילים גרמניים משוטטות בכפרים, נוברות בכל מקום ושודדים מכל הבא ליד. הם שוחטים את התרנגולות ודורשים לאחר מכן את הביצים ובפיהם לשון רוסית מסורסת ועילגת.

לאוכלוסייה אין מספקים דבר. המלח — בל יראה ובל ימצא. נראה שהכובשים סבורים שאין העם הבילורוסי „שהכינים אוכלים אותו“ ראוי למצרף זה. נפט הנו מצרך שנעלם זה מזמן. האכרים מאירים את בתיהם בקסמי עץ דקיקים. לאורם הם מספרים בינם לבין

עצמם על מעשי האכזריות של הגרמנים, על התליות העינויים והרציחות, מעשי האונס והשוד. והסיפורים הם דברים שבשיגרה, כביכול מעשי יום יום. אין מתרגשים כבר בגלל כך.

מעצמם עולים וצפים הזכרונות של ימים עברו כשהאדם היה אדון לגורלו ולעמלו. נרקמים בחשאי חלומות ומאוויים על השחרור ועל המשחררים שיבואו — שמן ההכרח שביום מן הימים יבואו. מזוננו — תפוחי-אדמה קפואים ורקובים למחצה, קרומי-לחם, עשבים. כך הננו מתקדמים מכפר לכפר — מרחק של שבעים קילומטרים בערך.

באחד הימים הבחנו פתאום בדמויות רוחשות בין סבכי חורש צעיר. התעורר בנו חשד ונשכבנו לאדמה. אך פחדנו היה פחד שוא. מתברר שההולכים הם יהודים. כוח טמיר מריץ אותי אליהם. מלבושיהם ומראם החיצוני מספרים לי רבות. כחושים, חזורים ועיניהם כבויות, הם מתנועעים כצללים. לבושם סחבות, רגליהם געלות במגפי לבד מרופטים, בנעלים קרועות, בערדליים. הסחבות מעלימות בקושי את גופם הכחוש והמוזהם. לפני הקבוצה צועדים הפארטיזנים כשנשקם דרוך להגנה בפני התקפת-פתע של הגרמנים. הקבוצה מונה כשלושים — ארבעים איש ואשה.

הסיפור שבפיהם לא יאומן, אולם פרטיו כה מדויקים ומלווים במספרים, תאריכים, שמות, מקומות ועובדות עד שאין לפקפק בו כלל. האמת בכל אימתה. מתוך העתונות הסובייטית ידענו על מסע הדיכוי נגד האוכלוסייה האזרחית ללא הבדל גזע ודת. רק לעתים רחוקות הודגשה "הנקודה היהודית". הדבר נעשה כנראה מתוך טעמים פוליטיים ומתוך התאמה לקו המדיני הסובייטי הכללי. כאן הובהרה לנו האמת המלאה: מסע השמדה טוטאלי נגד היהודים ללא כל תואנה וללא שמץ של הצטדקות. הננו שומעים על רצח של קהלות שלמות בשיטות סאדיסטיות משוכללות ביותר. מוחנו לא תופס את מלוא משמעות המלה: רצח טוטאלי. כיצד זה? הייתכן?

הנני פונה באידיש לאחת הנשים שבקבוצה: "מניין את ולאן פניך מועדות?" אישוני עיניה של הנשאלת התרחבו מהפתיעה. הדם פרץ לפניה החזורים. דמעות נצנצו בעיניה. האם יהודי אתה? כן, ענית. שני אחים של העם האומלל שנפגשו בנסיבות הטראגיות האלו. היא מספרת לי את תולדות חייה. מוצאה מוורשה. לאחר הכיבוש הגרמני ב-1939 היא ברחה לבילורוסיה. לאחר הכרזת המלחמה נגד בריה"מ היא ברחה שוב בעקבות הצבא האדום הנסוג, אולם נשארה תקועה בשטח הכיבוש הגרמני. האוכלוסייה היהודית הושמדה כליל ואך בדרך נס היא נצלה מצפרני המוות. ביער היא פגשה בפארטיזנים רוסיים שהבטיחו להעבירה ואת חבריה לגורל אל מעבר לחזית. באמרי לה שהמרחק עד קו החזית הוא כמאה ועשרים קילומטרים, בוקעת אנחה כבדה מלבה: "מי יודע, האוכל להחזיק מעמד? כשל כוח הסבל. הננו רעבים ותשושים. רגלי האחת כמעט וקפאה. אולם... אולם ייצר החיים הוא גדול... והריני צעירה עדיין, כבת שלשים..." ונימה של צידוק עצמי נשמעת בדיבורה. היא ממשיכה כמהרהרת: "האין זה חטא להמשיך ולחיות לאחר האבדון הגדול שראו עיני..."

מסביב מתלקטות חבורות-חבורות של יהודים ומפה לאוזן עוברת השמועה על יהודים ביחידת הפארטיזנים. זיק של גאווה ועידוד ניצת בעיניהם הכבויות של יהודים אלה — גם יהודים בין הלוחמים. אני מספר להם עלי ועל יעודי שנטלתי על עצמי להלחם בחיה הנאצית ולנקום את נקמת דמם השפוך של בני עמי.

דרכי ביער

הם נרגשים ומוזעזעים. דמעות ניגרות מעיניהם. ואף אני — אני שולט בעצמי. בהפרדנו הם צועקים אלי: אל תשכח שיהודי אתה. ישמרך אלוהים בדרך הנקמה שבחרת. הנני מלווה את האומללים כשהם מתרחקים ממני. כושלים ונשענים על מקלות הם משרכים דרכם לכוון החזית. מה רבות הסכנות ומהי מידת היסורים המזומנים להם עד שיזכו ויגיעו «לאדמה הגדולה»*. הנני מתפלל בלבי בעדם את תפילת הדרך שיוזכו ויגיעו וימצאו מנוחה לכף רגלם.

מראות הנוף שמסביבי לא נקלטים במוחי. לפני עיני תמונות זוועה. במוחי עולים הזכרונות מפניסק, עיר מולדתי. בעיני רוחי הנני רואה את אמי ואשתי שנפלו בידיהם של אוכלי-האדם הנאצים. «יקירי, העודכם בחיים? ואם חיים אתם מה גורל צפוי לכם בעתיד?» הרגשת אשמה ונקיפות מצפון צורבות את לבי. לא נשארתי אתם ומדוע לא נסיתי לקחתם אתי בבריחתי מזרחה?

שקוע בהרהורי לא הגיעה לאזני הפקודה לעצור. הגענו לכפר נידח. האכר הזקן, שבביתו אנו נחים, מספר בצער ובכאב על שתי נשים יהודיות שחיו בקולחון. «ביום בהיר אחד נעצרו השתיים והובלו ע"י הגרמנים לעיירה אושאצ'י. שם הוצאו להורג יחד עם עוד שבע מאות יהודים מתושבי העיירה». מפיו של האכר הזקן פורצת השאלה: על מה ולמה? שתי נשים שקטות ועמלניות שהפוליטיקה היתה מהם והלאה. שתי נשמות טהורות שהפיצו סביבן זוהר של טוב-לב וחדווה. למה? ואף אני שואל: למה? ותשובה אין. והאכר שואל בתמימותו: האין אלוהים בשמים? וכהד לו חוזר אני על שאלתו. בלילה ההוא נדדה שנתי על אף עייפותי הרבה. ליל סיוטים וחלומות בלהה. בלילה ההוא הרטבתי בדמעותי את הקת של תת-המקלע שלי. שוב נשבעתי בלבי לנקום נקמה אכזרית עמוקה מני תהום...

אנו מתקבלים ע"י מפקד הבריגדה מילניקוב.

כעבור ימים אחדים אנו מצטרפים לבריגדה של מילניקוב. המפקד, כבן ארבעים, בעל קומה ממוצעת, פונה אלינו בניב רוסי מובהק. לימים נודעו לנו פרטים מתולדותיו: הוא היה ציר לסובייט העליון. בפרוץ המלחמה הוא יצא ליער לאחר שקבץ מסביבו את מיטב הנוער שבמחוז. יחידתו התעצמה במשך הזמן עד שהפכה לאחת היחידות הגדולות והחזקות שבאזור. הוא גירש את הגרמנים מהעיירה אושאצ'י (מחוז וויטבסק) ולמעשה הוא השולט כיום על כל השטח המשתרע בין אושאצ'י לבין לפל. למעשה הוא משמש כ«בעל בית» באזור כולו. ידוע ומוכר לאוכלוסייה כולה. יחידתו מצויידת בנשק מכל המינים: מקלעים, מרגמות, תת-מקלעים ואף כמה תותחים נ.ט. מותקנים על גבי מכוניות משוריינות החונות בדרך כלל ע"י המטה. קשר טלפוני מחבר את המטה עם היחידות. אנו מתקבלים בחמימות רבה ע"י המפקד וארוחת הצהריים שהוגשה לנו ושאת טעמה לא טעמנו מזמן מרוממת רוחנו. מתקשרת שיחה לבבית בינינו לבין המפקד. בין היתר הוא מספר לנו שאין הוא נוטל אספקה ומזונות מאכרי הסביבה העניים. את אספקתו הוא «מקבל» מהגרמנים. בהתקיפו את חילות המצב שלהם הוא מצטייד בשלל הנופל לידיו: לחם, פרות, חזירים וכד'. בהמשך השיחה הוא מוסר לנו ידיעות שהגיעו

* «האדמה הגדולה» — שטחי בריה"מ שלא נכשו.

אליו על יחידות פארטיזניות אחרות המאומנות היטב וביניהן לוחמים בעלי נסיון קרבי רב. יחידות אלו מבצעות פעולות חבלה מוצלחות ביותר בדרכי התחבורה של האויב, כולל רכבות וכבישים ראשיים. עם תום השיחה מזמין אותנו המפקד לבקר בבית הקברות הפארטיזני.

למחרת היום הגנו מבקרים אצל חברינו שהגיעו „לסיום“ מאבקם ומצאו את מנוחתם השלמה בבית הקברות הפארטיזני שביער, בקרבת העיירה אושאצ'י. מעל לקברים ניצבות מצבות עשויות מארבעה לוחות עץ מחוברים בצורת פירמידה ובראשה הכוכב המחומש. על כל מצבה ומצבה כתובת: השם והמשפחה, מקום מוצאו של המנוח, נפל בקרב ב... ביום... חיסל כך וכך גרמנים, פוצץ... רכבות, זכה לאותות הצטיינות ודרגות הצבאית שהוענקה לו לאחר המוות.

מתהלכים אנו בים המצבות וקוראים בתשומת-לב את הרשום עליהן. מי יודע מי טמון כאן? יתכן וחבר טוב לשעבר מצא מנוחתו כאן — מהרהר כל אחד בלבו. ואכן, מצאנו שמות מוכרים, חברינו לבית הספר לחבלנות שהגיעו לכאן חדשים מועטים לפנינו. זרי פרחים מעטרים את הקברות. הגנו נפרדים מחברינו ובמצב רוח מדוכא עוזבים את בית הקברות. הרגשה משונה משתלטת עלינו. מי יודע למי נגזרו ימים ארוכים מאלה?

אנו נפרדים ממפקד הבריגדה. כצידה לדרך קבלנו כמה עשרות קילוגרמים של בשר. שני פארטיזנים גלויים אלינו כמורי דרך עד ליער הבא.

אנו הולכים וקרבים לעיירה אושאצ'י. כחודש לפני בואנו לכאן היתה העיירה בידי הגרמנים עד שהבריגדה של מלניקוב הניסה אותם לאחר קרבות קשים. בכניסתנו לעיירה נתגלה לפנינו מראה שלא מהעולם הזה. רוב הבתים ריקים מאדם, פתחי החלונות פעורים (הזנוגיות הוצאו מוזמן), עם נשיבת הרוח חורקים התריסים והדלתות על ציריהם בחריקה המקפיאה את הדם. היכן יושבי הבתים האלה? והתשובה מחרידה.

רוסי מתושבי העיירה מספר: בבתים אלה ישבו יהודים. לפני כחודש רצחו הגרמנים את כולם. קבר האחים הוא לא רחוק מכאן, כמה מאות מטרים מקצה העיירה. והתושבים שנשארו מאיצים בנו: לכו לבקר את קבר האחים, תווכחו למה מסוגלת החיה הנאצית.

למחרת היום אנו פוקדים את קבר האחים. שטח קטן שעליו נערם תל עפר ושמתחתיו קבורים שבע מאות נפשות מבני עמי. הקבר טרי עדיין. האדמה שספגה דם איבדה את גונה הטבעי. קפאה לגוש אדום אחד. מתוך העפר השפוף מזדקרות זרועות, רגליים, אצבעות מעוותות. צבעם החוזר מתבלט על רקע הגוש האדום. חלחלה אחזת בנו.

אכרי הסביבה מספרים: ילדים רבים נקברו חיים. מי יודע האם הזרועות שראינו אינן של אלה שנקברו חיים ובפרפורי גסיסתם שלחו ידיהם לאויר, לנשימה, מי יודע... לא מצאנו מרגוע — ממשיכים האכרים — מראות הזוועה עמדו לנגד עינינו ימים רבים.

הגנו חוזרים על הפתחים של הבתים הריקים. בין הקירות הריקים והמיוותמים אין למצוא זכר לחפצי בית. הכל נשדד ע"י „השכנים“ הטובים שעטו על השלל לאחר שיושבי הבתים נרצחו. דברי ערך לא מצאו — הגרמנים הקדימו אותם. סובב הולך אני מחדר לחדר ולבי נשבר בי. כאן גר בן אדם עמל שדאג לביתו ולמשפחתו. וכיום... בפניות מתגלגלים לפעמים שברי רהיטים, מחבת מיוותמת, תפוחי אדמה קפואים. על ספו של בית אחד רבץ כלב שייללתו הקפיאה את דמנו. דומה היה כאילו ילל־געגועים פרץ

דרכי ביער

מלועז של הכלב אל בעלו שאיננו. בבתים אחרים נפערו הרצפות — זהב חיפשו «היורשים» אצל היהודים «העשירים».

קבר האחים באושאצי והזרועות שנזדקרו מתוכו התחננו לבל נשכחם, זעקו לנקם. דומה עלי שהחלונות הטורקים, התריסים על נקישתם והדלתות הסובבות על ציריהן בחריקה מאוימת אינם נותנים מנוח לעצמם על האבדון שהיו עדים לו. המראות ננעצו במוחי ובלבי כשיפודים מלובנים. שאיפת הנקם גברה והלכה. הכל זעק בקרבי — להכות בגרמנים ללא רחם, ללא רחם...

אנו חוצים את קו מסילת הברזל וויטבסק — נוול.

מתקרבים אנו לאט לקו מסילת הברזל וויטבסק — נוול. עלינו לחצות את המסילה בסיועם של אנשי המקום. הגענו לכפר המרוחק כחמשה קילומטרים מהקו. עד השקיעה נערוך חנייה במקום. עם רדת החשכה הצטרף אלינו אחד מאכרי הסביבה המכיר את השבילים המוליכים לקו המסילה. בעזרתו נחצה אותה. קבוצת הסיירים, בתוכם אני, היא בפיקודו של רושצינסקי. בזהירות רבה אנו פוסעים קדימה. מרחוק אנו מבחינים בבית קטן, בו מתגורר פועל רכבת. הוסכם שהסיירים יחדרו לבית ויעמדו על המצב: היכן הגרמנים, מה כוחם, כיצד נשמרת המסילה וכדומה.

בשורה עורפית ובצעדים זהירים הגענו לבית הקטן. שניים מאנשינו דופקים בדלת. יתרם תופסים עמדות אבטחה ע"י החלונות ומול הפתח. אמצעי הזהירות שננקטו הם מתוך חשש שמא נמצאים גרמנים בבית. במקרה זה הפקודה היא לפתוח באש ולמנוע בריחתם.

מהבית נשמע קול שואל ברעדה: מי הדופק? פארטיזנים — נשמעת התשובה. את הדלת פותח אכר שפניו חוורים כפני מת ולשונו דבקה לחכו מתוך פחד. לראשונה הוא רואה פארטיזנים לנגד עיניו. מטר שאלות ניתך על ראשו: הנמצאים כאן גרמנים? — לא. הבאים הם לכאן? כן. לעתים קרובות ובעיקר בשעות היום. האכר מוסר לנו אינפורמציה מדויקת על מהלך הרכבות. תנועת הרכבות נפסקת בלילה. לעתים רחוקות עוברת רכבת בשעות הלילה ואף היא מוסווית וללא אורות. אין הוא בטוח, אולם נדמה לו שבלילות מגבירים הגרמנים את השמירה על המסילה. הננו מציעים לאכר להתלבש ולהוביל אותנו אל מעבר למסילה. הוא ממחר עשות את המצווה עליו — כנראה שפחדו גדול מרצונו. הוא צועד לפנינו ומאחריו הסיירים.

לאחר דקות ספורות והמסילה מאחורינו. אנו תופסים עמדות לאורך המסילה במקרה וחברינו ההולכים בעקבותינו ייתקלו במשמרות הצבא הגרמני. שיחק לנו המזל וקבוצתנו חצתה את המסילה ללא פגע. אנו מודים לאכר ונפרדים ממנו לשלום.

אנו פורצים דרך קו מסילת הברזל וויטבסק — פולוצק.

אנו מתקדמים ללא הפרעה ובהתאם לכוון המפורט בפקודה. בדרכנו לקו המסילה וויטבסק — פולוצק אנו פוגשים יחידות פארטיזניות אחרות שאף פניהן מועדות מערבה. נוכחנו לדעת שהמסילה נשמרת ע"י משמרות מוגברים של הצבא הגרמני וחצייתה קשה. בקו זה מוסעות תגבורות מגרמניה בכוון לחזית. בעיני המפקדה הגרמנית נודעת חשיבות

מיוחדת לקו ראשי זה. בין היחידות מתנהל מו"מ על חצייה משותפת של המסילה ובכוח מרוכז וגדול מול סכנה של התקלות בצבא הגרמני. ביחידה גדולה קל יהיה יותר להכנס לקרב. מפקדנו רושצינסקי — דעתו לא נוחה מהצעה זו וטעמו עמו: בקבוצות קטנות קל יותר לחמוק מעיני משמרות הגרמנים.

בסופו של דבר הוחלט שכל היחידות, פרט לזו שלנו, יחצו הלילה את המסילה. קבוצתנו תחצה אותה בלילה הבא. לעזרתנו יבוא פארטיון המכיר ויודע את הדרכים והשבילים. למחרת היום נודע לנו שכל היחידות הצליחו להגיע אל מעבר למסילה ללא ירייה אחת אפילו. הדבר חרה היטב למפקדנו רושצינסקי, אולם את הנעשה אין להשיב. נצטוונו ליכון דרך, לארוז את תרמילי הגב. המפקד והקומיסאר של היחידה ארוז אף הם תרמיליהם. אולם אלה החליטו להעמיסם בנוסף לרובה ג.ט. (משקלו 16 קילוגרמים) על גבי מוחלת. כאחראי על שלמות מטענה של המוחלת נתמנה צ'פלוב, בחור רוסי צעיר, אמיץ לב כבן תשע עשרה. החילונו לנוע לעבר המסילה. בראש צעד הפארטיון שצורף אלינו כמורה-דרך. עם חשכה הגענו למרחק של 500 מטרים מהמסילה. הננו עוצרים. המפקד בחר בשלושה סיירים שעליהם הוטל להתקרב בחשאי למסילה, לבדוק כוחם של המשמרות, ציודם, עמדותיהם ובעיקר לבחון מהי נקודת התורפה בין עמדות הגרמנים דרכה אפשר יהיה לחמוק ולעבור. הסיירים היו: הסגן מוסקאלוב, גורבאצ'וב ופלוטניק (כותב השורות האלו).

בהירות רבה אני מתקרב למסילה. מקרוב נשמעים קולותיהם של גרמנים ושניים מהם אף נראים בבהירות כשהם צועדים לארכה של המסילה. אנו משתטחים על השלג למען לא ישגיחו בנו בעברם על ידנו. אני מתקרבים והולכים למסילה בזחילה על גזוננו והנה, הנה אנו ממש בהישג יד ממנה. בשארית כוחותינו הננו מתאמצים להגיע לסוללה. הגענו (הרגשת חדווה וסיפוק — הגענו...). בעוד אנו מרימים ראשינו וברד של כדורים מקדם אותנו. אני מאבד משדה ראייתי את חברי השניים. מנסה לסגת אולם הדבר לא עולה ביד. אני גולש לתוך שוחה והאש אינה פוסקת. כל שאיפתי היא להחליץ מפחת זו ולא לאבד את הקשר עם בני קבוצתי. מרחוק אני מבחין לפי קולותיהם שהם מתרחקים לכוון אחר. הנני מאמץ שארית כוחותי וחולץ עצמי מהשוחה. היריות פסקו ואני משתדל להאזין לרחשים שבדממה שמסביבי. זוקף את אזני שמא יגיעו אלי קולותיהם של חברי. שעה ארוכה אני מטלטל את עצמי מכאן לשם מבלי שאדע היכן אני, עוצר ומקשיב וחוזר חלילה. בחצות הגעתי לטחנת רוח ושוב עצרתי — שמא תקלוט אזני רחש כלשהו. לפתע הנני שומע לחש — דומה עלי שהנני חולם בהקיץ. אולם בהקשיבי קשב-רב הבחנתי בקולותיהם של פארטיונים. בהגיעי אליהם אני נופל לזרועותיהם ומטר שאלות ניתך עלי היכן הייתי, כיצד הגעתי לכאן... בין הנקהלים סביבי אני מבחין בשני חברי הסיירים שהקשר בינינו ניתק ע"י המסילה. גורבאצ'וב מספר לי שהוא הצליח לחצות את המסילה ומתחת לברד הכדורים נאלץ היה לחזור על עקבותיו כדי לא להינתק משאר חברי היחידה. בטוח היה שנספיתי או פניתי לכוון אחר.

לאחר שרושצינסקי סיכם את תוצאות סיורנו ומסקנותיו על כוח המשמרות הגרמניים, נקודות הריכוז שלהם וכד', הוא מחליט שחציית המסילה תדחה למחר. לפי שעה עלינו לסגת. חוזרים לכפר ממנו יצאנו אמש. עם חשכה הננו מתחילים להתקדם מחדש במבנה קרבי. השעה היא תשע בערב.

דרכי ביער

הסיירים שהקדימו אותנו חוזרים ומדווחים: אין לחצות את המסילה בחשאי. משמרות מוגברים מרוכזים עליה וקבוצות של 6—8 חיילים מסיירים בקביעות לאורך המסילה. אין דרך אחרת אלא לפרוץ אותה בפעולה קרבית. נודע לנו שלעתים אין הגרמנים פותחים באש כשהם נתקלים ביחידות פארטיזניות חזקות ונמנעים מלהכנס לקרב פנים אל פנים אתן.

בעוד אנו עוסקים בהתיעצויות על אופן חציית המסילה והנה מודיעה האבטחה שבמאסף: דמויות בלתי מזוהות מתקרבות מכוון הכפר שזה עתה עזבנו אותו. החרדה מתגנבת ללב כולם. הגרמנים הם ההולכים בעקבותינו? והרי פירושו של דבר — כיתור. המסילה לפנינו, לסגת לא נוכל. המצב גראה חמור, ושואל אלה הם פארטיזנים? — שואל לפתע מן-דווא. לא ייתכן שאלה הם גרמנים — מוסיף השני — הרי לפני שעה קלה עזבנו את הכפר. הסיירים שנשלחו לעמוד על זהותם של הבאים מודיעים: מאה והמישים פארטיזנים הולכים בעקבותינו ומגמת פניהם — המסילה.

לאחר מו"מ קצר בין המפקדים הננו מצטרפים לקבוצת הבאים ומעמידים עצמנו לפקודת מפקדיה. אין חדש בפיהם של הסיירים שנשלחו מחדש לבדוק את המסילה. המסקנה: ללא קרב אין לחצות אותה. הפקודה היא: להתפרס במרווחים של כמה מטרים בין לוחם ללוחם. החולים והתשושים והבלתי כשרים לקרב יתקדמו מאחור. בשרשרת שארכה כקילומטר אנו מתקדמים לקראת המסילה. בהגיענו למרחק של שלוש מאות מטרים ממנה מקדם את פנינו ברד של כדורים. המפקדים אינם מאבדים עשתונותיהם. בקול צלול הנשמע למרחקים הם קוראים את הסיסמה המלהיבה: הוררא! הוררא! למען המולדת! למען סטאלין! די היה בצליל קולם של המפקדים כדי לעודד את הלוחמים. בקריאות רמות: הוררא, הוררא, הם זונקים קדימה ומסתערים על הסוללה על אף האש הכבדה הניתכת עליהם. לאחר דקות ספורות והיחידות הן מעברה השני של הסוללה. האש פסקה. נשמעת הפקודה: להתפקד!

בעוד אנו מסתדרים בשורות „נתכבדנו“ במטר של רימוני-יד. מהרגע הראשון ברור לנו כי כותרנו מכל העברים. כל אחד מנסה למצוא את דרכו כדי להסתלק מהמקום. מטחי היריות מתגברים ומפאת החשיכה אין איש יודע לאן לכוון את אישו ובמי הוא פוגע. הדי היריות מכלי נשק שונים בלוי התפוצצויות של רימוני היד מתערבבים יחד. המצב גראה חמור ביותר — אנו מכותרים מכל צד. יש לחפש מוצא ויהי מה. הנני מרגיש מתחת לרגלי שקע בקרקע — כעין מכתש קטן ובמאמץ רב אני דוחק עצמי לתוכו. מבין שריקת הכדורים סביבי אני קולט קולות אנחה של נפגעים. במאמץ להבחין את הקולות המגיעים לאזני אני מרים ראשי מעל למכתש ובו ברגע קורס משהו כבד לצדי. היה זה אחד הסיסים שלנו שנפגע מהיריות. אם כי חס אני עליו אולם במצבי הנוכחי הוא משמש לי כמחסה מפני הכדורים.

לרגע עם הפסק שאון היריות הנני רץ כמה עשרות מטרים ומשתטח. לפתע אני מבחין לידי את דמותה של אחת הבנות שלנו — פוצ'קייאבה. פיה לא פוסק לשאול: מה נשמע, כיצד אני חש, האם לא נפצעתי, היכן היחידה שלנו. דעתה היא שעלינו למהר ולהתרחק מכאן כי במרחק של כמה מאות מטרים מאתנו נמצא הכביש וויטבסק—פולוצק. יש לחשוש לתגבורות גרמניות העלולות להגיע כל רגע. אנו רצים שנינו ולשם זהירות הננו משתטחים מדי פעם על פני הקרקע ומאזינים. הגענו לכביש וחצינו אותו במהירות

רבה. מכאן צעדנו אטי יותר. אנו עוצרים מדי פעם ומקשיבים קשב רב — שמא יגיע לאזנינו רחש או קול מוכר. שיחים סבוכים מכסים את פני השטח ומתחת רגלינו אדמת ביצה קפואה. לפתע נעצרת פוצ'קאייבה — אזנה קלטה קולות לחש מבין השיחים. הננו מתקרבים למקום ולהפתעתנו הרבה הננו שומעים בבירור דיבור רוסי. היו אלה חברי קבוצתנו שציפו לבואם של היתר. הם מתעניינים לדעת מי נפצע ומי נהרג ומי הצליח לחמוק לכביש. פארטיון פצוע בירכו נמצא אתם והוא משתדל להרגיע את חבריו שבכוחו להתקדם ולהגיע למקום ישוב ושם ישיג מזחלת להמשך דרכו. שני פארטיונים תומכים בו בלכתו. תוך כדי התקדמות מתברר לנו שהמזחלת עליה העמיסו המפקד וקומיסאר היחידה את ציודם ואת הרובה נ.ט. אבדה. כך אבדו שלשה תרמילים מלאים חומר נפץ, מציתים, נפצים ורובה קצר-קנה. כן נעלמה המפה שהיתה בתוך אחד התרמילים. הנזק הוא חמור ביותר. מבין אנשינו נעדרים שלשה בלבד.

אנו מתקרבים לחווה בודדת. כאן אנו מצרפים אלינו את אחד האכרים כמורה-דרך שמוציא אותנו מאיזור הביצות ומספק לנו ידיעות על מקום המצאם של פארטיונים. מרחוק אנו מבחינים בבקתה. כמה מאתנו מתקרבים בזהירות, נכנסים לבקתה ופוקדים על האכר להתלבש וללכת אתנו. האכר מוסר לנו שבמרחק לא רב חונה חיל-מצב גרמני. אם נצליח לחמוק ולעבור על פניו מבלי שנתגלה לא צפויה לנו כל סכנה בהמשכה של הדרך.

האכר צועד לפנינו ודרכו מובילה בין שיחים סבוכים ועבותים. ההליכה קשה. נראה שהאכר יודע את מלאכתו כמורה-דרך. לפנות בוקר אומר האכר: מכאן תוכלו להתקדם ללא חשש וללא סכנה. בטווח של 25 קילומטרים לא תמצאו לא בית ולא בקתה ואף לא נפש חיה. הרוצחים הגרמנים השמידו והעלו הכל באש.

הוא ממשיך ומספר: מכאן ואילך מחזו מינסק לפניכם. במחזו זה היתה פעילות פארטיונית ענפה ומוצלחת. הפארטיונים שולטים למעשה בחלק הארי של האזור. באחד הימים הגיעו לכאן יחידות צבא גרמניות רבות והקיפו את טחנת הקמח. הטוחן ובני ביתו עונו למוות. הכפרים בסביבה הועלו באש ויושביהם הוצאו להורג. הסביבה כולה מדבר שממה. צפויים לכם ימי רעב עד שתגיעו למקום ישוב. ואכן נוכחנו לדעת כי צדק האיש. בדרכנו לא נקרה איש. רק ארובות הזדקרו מעל עיי החרבות. עייפים ומזוי רעם שרכנו דרכנו. עם אור השחר הבחנו בבקתה של אכרים שנשארה לפליטה. לא היה גבול לשמחתנו — הנה מוזמנת לנו חנייה ונוכל לחמם ולסעוד לבנו. אנו נכנסים לבקתה המלאה פארטיונים וביניהם שלושת חברינו שחשבנו אותם לנעדרים. כולם רעבים. האכר טוען שאין בידו דבר שיוכל לשבור את רעבונם של הפארטיונים. אין הוא חס על הקט שברשותו. מדי פעם הוא מכניס ערמות קש ומרפד בו את הרצפה — מקום משכב למנוחת לילה.

אחדים מאנשינו נטפלים אל האכר ודוחקים בו שיבשל לפחות קצת תפוחי אדמה להשיב נפשנו. על הלחם אנו מוותרים. שלא ברצון רב הוא מצווה על אשתו לשפות סיר תפוחי אדמה על קליפותיהם. כל אחד מאתנו מקבל שני תפוחים. עייפים ורעבים אנו משתרעים על הרצפה הרפודה קש ותרדמה כבדה נופלת על כולנו. ואכן, שנתנו ערבה לנו מאד — יישנו כעשרים שעות תמימות.

הכנות לחציית הקו מינסק—מולדצ'נו

אנו מתקרבים והולכים ליעדנו. לאחר שנחצה את קו מסילת הברזל מינסק—מולדצ'נו נגיע לאזורים המערביים של בילורוסיה במחוז באראנוביץ'.

מפקדינו מעודדים ומנחמים אותנו. לעבור את קו החזית ולהגיע למחוז באראנוביץ' — פירושו בצד מחציתה של משימתנו. הפקודה היא להתכונן למסע דרך מחוז מינסק. רובה של האוכלוסיה הוא ממוצא פולני. עם התקרב ימי הגנוסיא של הקאתולים אנו מחליטים לנוח ולהתאכסן בימי החג אצלם. מצבם הכלכלי של הפולנים טוב יותר יחסית מאשר אצל אחרים. אנו מתקבלים בסבר פנים יפות ע"י האוכלוסיה המקומית. רבים הם הסיפורים בפי התושבים על מעשי העוול של הגרמנים כלפי הפולנים. הכמורה ואנשי הרוח נרדפים על צוואר, נאסרים ומעונים עד מוות.

בראשית ינואר 1943 הגענו לקו המסילה מינסק—מולדצ'נו בקרבת תחנת הרכבת — קראסנו. בלכתנו דרך היער העבות כמעט ולא השגחנו שהגענו לקצהו. נשארנו עומדים לפני מישור גלוי, מכוסה שלג. מימיננו הבהבו אורות — לכל הנכון, זוהי תחנת הרכבת קראסנו. המרחק בינינו לבינה כקילומטר אחד. בתחנה חונות יחידות צבא גרמניות ועלינו, איפוא, להתקדם בזהירות רבה ביותר. כל תקלה עלולה לגרום אסון. במישור הלבן, המכוסה שלג צחור, בולטים בגונם השחור פסי הרכבת. לאט ובוזהירות רבה אנו מתקרבים לסוללה, המתנשאת כשבעה מטרים מעל פני הקרקע שמסביבה. העליה התלולה קשה מאד — ההתקדמות היא בזחילה. תרמילי הגב הכבדים סוחבים אחורנית את נושאייהם. ברור היה לכל אחד מאתנו מה פירושה של עצירה והתקלות בגרמנים. לא ייפלא, איפוא, שאמצנו את שארית כוחותינו כדי להגיע לפסגת הסוללה ולהתגלגל ממנה לעברה השני. השטח מעבר למסילה מבוותר בגאיות ועמקים. התקדמנו בצעד מהיר בשטח מבוותר זה ושאיפתנו — להתרחק ככל האפשר ממסילת הברזל. לאחר צעידה של שבעה קילומטרים בערך הגענו לכפר. לפי התכנית נלון בו הלילה ונמשיך את מסענו למחרת היום.

הסיירים חוזרים לבית הראשון וחוקרים את האכרים על הפארטיזנים, על ביקור הגרמנים בכפר, על הלך-הרוח בין התושבים לגבי המשטר החדש. מטרת החקירה היא לתהות על קנקנם של התושבים ולהסיק את המסקנות על יחסם לתנועה הפארטיזנית. האכר, רועד מפחד, מתחנן על נפשו ונשבע שאינו יודע ולא כלום. דבר אחד ידוע לו: הגרמנים, הבאים מקראסנו, מבקרים מידי יום בכפר ודורשים תרנגולות, ביצים וחמאה. הוא לא ראה מימיו פארטיזנים רוסיים.

בין התושבים מתהלכות שמועות שבקרוב יגיעו לכאן אלפי תת-מקלענים ממוסקבה ומסיביר. כולם עשויים ללא-חת והנלחמים בגבורה עילאית עד טיפת דמם האחרונה. אין אלה מוסרים עצמם לשבי. הודענו לאכר שפארטיזנים אנו ובדעתנו לחנות בכפר ימים מספר. דרך אגב רמזנו לו שיחידתנו היא גדולה מאד ואין אנו יראים את הגרמנים. אדרבא, ינסו נא לבוא לכאן ונכבדם בביצים... לרשותנו כמה בתים שהוכנו לחנייה וללינה. האכרים נצטוו לבלי עזיב את בתיהם ואף לא לבקר אצל שכניהם. בקצות הכפר הועמדו משמרות מוגברים. הלוחמים האחרים שכבו לישון כשהם נעולים במגפיהם ונשקם על ידם. מתחתנו הרצפה הרפודה קש וכיסויינו — המעיל.

השכם בבוקר נצטוו האיכרים להכין עבורנו ארוחה והם מלאו את ההוראה בזריזות

מדהימה. נראה שהם מעוניינים שנסתלק מהר ככל האפשר מפחד הגרמנים העלולים להופיע בכל רגע. לאחר שסעדנו את לבנו יצאנו לדרך. לפי הידיעות שריכזנו, הגענו לגבולות באראנוביץ'. כיוון המסע — העיירה הורודוק (נפת מולדצ'נו). במשך היום צעדנו דרך יער עבות ולפנות ערב הגענו לכפר קומארובקה — בקרבת מקום להורודוק. היער ממנו יצאנו גובל בכפר. כשהבחינו בנו האכרים, פתחו בתחנונים לבל נלון בכפר. במשך היום שהו בו הגרמנים והחרימו את הלחם. הם טרם השלימו את מלאכתם והאכרים מחכים לבואם השכם בבוקר. הכפר כולו עטוף שלג צחור. מהארובות תימר עשן — גשי האכרים הכינו ארוחת הערב לבני משפחותיהם. גם אנו הוזמנו שניים — שניים לבתי האכרים. ללינה החרמנו שני בתים קיצוניים בסמוך ליער. לפי הפקודה הוחלפו המשמרות מידי שעתיים. האכרים כיבדו אותנו במה שהשיגה ידם. במשפחת האכר, אליו נשלחנו, חברי מאקארוב ואנוכי, ציפו לבואנו. הבית היה שרוי כמעט באפלה. על הכיריים בערו קיסמים ועליהם שפות היה סיר מלא תפוחי אדמה על קליפותיהם. האשה מבקשת מבעלה שיביא את הכרוב מהמוזה. האכר מצטייד בקערת חימר גדולה ומאיר את דרכו בקיסם בוער. בני המשפחה והאורחים מסובים על יד השולחן המכוסה במפת בד לבנה. מתחתה — ככר לחם עגולה.

השולחן מואר בקיסם ארוך שקצהו האחד מהבהב באור קלוש וקצהו השני תקוע בקיר. האכר חוזר מהמוזה ובחיוך על שפתיו הוא מצהיר בחגיגות שלכבוד האורחים הוא מביא אתו כמחצית הליטר של יי"ש מתוצרת בית («סאמוגון»). יהא נא היי"ש סימן ואות לאשר רוחש לבו למצילים הנלחמים ביערות בכפור ובקור. יחמם נא היי"ש את לבם וגופם. הודיתי לאכר על רוחב-לבו, אולם הסברתי לו שאיני מן השתיינים אך חברי הוא גברא רבא בשתייה. האכר — כולו פליאה. הייתכן ופארטיון, שחיינו תלויים לו מנגד, ואינו שותה? אשת האכר כאם רחומה מגישה את הסיר והופכת אותו על פניו. בעוד אנו קולפים את תפוחי האדמה באצבעותינו מוזג האכר כוסות מלאות יי"ש והוא הראשון המריק את תכנו לגרונו.

פיו אינו פוסק מלדבר: יהיה לבכם סמוך ובטוח שאין זה רעל כי רבים מביניכם אינם נותנים אמון בנו. והרי אחים אנו וגורלנו חד הוא. בקרוב נעזוב את הכפרים ונצטרף לפארטיונים. הגרמנים שדדו אותנו והעמידו אותנו ככלי ריק. היום החרימו את לחמנו, את התרנגולות, הביצים והחמאה ואנו מכבדים אתכם בתפוחי אדמה בלבד. אחינו אתם ואת פהנו נחלק אתכם. מגינינו אתם. אשת האכר מכבדת אותנו בחלב טרי ומספרת: היה זה שתי פרות ואחת מהן נשדדה ע"י חיילים גרמנים שעברו דרך הכפר והתקדמו מזרחה. כיום הזה נשארה לה האחת ואף זו חלבה מועט. בדרכם מזרחה גבה לב הגרמנים ובפיהם התרוננה השמחה! מוסקבה — קאפוט. בעוד 10 ימים יצעדו חיילות גרמניה ברחובותיה. כיום רבה אמונתנו כי מוסקבה היא חזקה ובלתי מנוצחת מה גם שזכינו לראות במו עינינו יחידות פארטיוניות המגיעות אלינו. הגרמנים שרים, «זמירות חדשות». בימים אלה, רבים מהם צופים לאבדנם.

אנו נאלצים להפסיק את שיחתנו עם אשת האכר מ"קומארובקה", כי הגיע תורנו לשמירה. למחרת היום סרנו למארחינו מאמש ואשת האכר הכינה לנו «ארוחה כיד המלך». היה זה בליל של מים וקמח מעורב בחלב. מהרנו לסיים את «ארוחתנו» ובחמימות רבה נטלנו ברכת פרידה ממשפחת האכר.

דרכי ביער

בשעה עשר יצאנו לדרכנו בכיוון הכפר בילוֹ-קוריץ (גפת הורודוק). ידוע היה לנו שבמרחק של שמונה-עשר קילומטרים חונה ביער וולוז'ין יחידת הפרטיזנים 620.

במחנה היחידה 620 (צ'קאלובסקי).

ליחידה 620 הגענו בראשית ינואר 1943 וזכינו לקבלת פנים לבבית ביותר. מצב הרוח השתפר. לעומת זאת דכא את רוחנו מראן של המחפורות — אלה «בתי האדמה» בתוכן שכנו הפארטיזנים. מבחינן כמעט ואין להבחין במחפורת בהיותה חפורה בצלע של גבעה ופרט לאשנב קטן ודלת היא סמוייה לחלוטין. פנים המחפורת נראה בערך כך: לארכה צמודים לקירות דרגשי עץ וביניהם מעבר צר. בקצה המחפורת — תנור פח המוסק יומם ולילה. הארובה מוסווית והקצה ממנו בוקע העשן מוסתר בינות לשיחים עבותים. המחפורת ספוגה ריח באושים כי אין לאוורר אותם באורח רגיל ומקובל. הייבוש המתמיד של המגפיים, החותלות והבגדים אף הוא «תורם» לא מעט למחנק שבמחפורת.

משנכנסנו למחפורת שהוקצתה לנו היה כבר חלק מיושביה עסוק בניקוי הנשק ובמלאכת הייבוש. עייפים וסחוטים שכבנו על הדרגשים שהתפנו מאלה שקדמו לנו. למראשותינו כמה סמרטוטים, מתחתנו פרוות אכרים מסואבות ומעלינו שמיכות גסות מתוצרת בית. אולם כל אלה לא הדריכו מנוחתנו. שקענו בשינה עריבה עד שהגיע זמן ארוחת הערב. יצאתי לסייר את המחנה ולתהות על קנקנם של הפארטיזנים. במחנה כ־20 מחפורות המרוחקות אחת מהשניה וגדלן שונה. אחדות מהן מיועדות לעשרה אנשים ואחרות לשלשים.

שביל צר המקיף את הגבעה מקשר ביניהן. משמאלו של המחנה — האורווה ובה הסוסים, הרתמות, האוכפים ועל ידה מחסן המספוא לבהמות. במחנה מימין — המטבח הנראה כסוכה יהודית שבעיירות. כלונסאות מחוברים לארבעה עצים בגובה שניים — שניים וחצי מטרים ועליהם מגובבים ענפים (סכך צפוף) למניעת חדירה של גשם ושלג — והרי לך המטבח. במרכזו — שני כלונסאות נמוכים תקועים באדמה ומעליהם במחובר כלונס אפקי עליו תלויים סירי הבישול. במרחק־מה «מטבח» תלויים על חבלים בתרי בהמות שנשחטו לא מכבר.

במחנה בנוייה מאפיה המספקת לחם ליושביה. האוכל מחולק בדרך זו: כל אחד עובר על פני הסיר המהביל והטבחית, ריבה צעירה, יוצקת את המנה לכלי שבידי הפארטיזן ושואלת האם להוסיף מנת בשר «כתוספת». כולם סועדים על יד שולחן משותף עליו מונח לחם בפרוסות, בצל ומלח. ערכו של הבצל הוא רב מאוד ומשמש כתריס בפני מחלת הצפדינה הנפוצה בין הפארטיזנים.

לפנות ערב לאחר שכילינו את ארוחתנו נשמעה שירה רוסית עממית מלווה בנגינת הארמוניקות יד. לקול השירה והנגינה יצא חלק מהפארטיזנים במחולות והאחרים סיפרי לנו על מעשי הזוועה של הגרמנים: בעיר מולדצ'נו גוועו מרעב ומקור כארבעים אלף שבויי מלחמה סובייטיים. רבים מהפולנים וכל היהודים הוצאו להורג. הפארטיזנים ממשכים ומספרים על הפחד שנפל על הגרמנים מנחת זרוען של היחידות הפארטיזניות. כאות לפחדם היא העובדה שאף על פי שהגרמנים יודעים את מקום המצאו של המחנה אין הם מעזים להתקרב אליו.

ההתקפה השנייה על הורדוק

...אחרי כשלונה של ההתקפה הראשונה החל המפקד החדש בהכנות להתקפה שנייה על העיירה הורדוק. בחודש פברואר החליטו מפקדי היחידות 620 וצ'קאלוב לבצע את המשימה בכוחות משותפים. לרשות היחידה התוקפת הועמדו שני תותחים של 45 מ"מ. שוב צעדנו בכיוון בילוקורץ — יצקיבו — פארשיי — דאר — פראנצ'יקיאבה. בשעה שש בבוקר הגענו למבואות העיירה. התכנית היתה: מצד דרום מכוון וולוז'ין תתקיף יחידת צ'קאלוב בסיוע אש התותחים שתהיה מכוונת למטרות הצבאיות שבעיירה. היחידה 620 תתקיף מצד צפון-מערב מכוון ראקוב. היחידה בפיקודו של סטאריצקי תתקיף מצד בית הקברות הנוצרי. על יחידתו להסתער, לאחר הריכוך הארטילרי, על המטרות הצבאיות.

בסיירת השתתפו: אמליאנוב ושני האחים לידסקי מהורדוק. ...הכל מכוסה שלג עמוק, העצים עטורים ציצי כפור בוהק ורוח דוקרנית נשבה בחזקה. מועקה בלב והרגשה כבדה לאשר עלול לקרות.

הפעם משתתפים בפעולה כעשרים וחמשה יהודים, יוצאי הורדוק וסביבתה. הם איבדו את כל היקר להם ורק קברי אבותיהם ויקיריהם נשארו כאן. בתיהם תפוסים ע"י אלה שסייעו בידי הגרמנים לשדוד ולרצוח את בני משפחותיהם.

רוח הלחימה אצל יהודים אלה ודריכותם לקרב אין להם שיעור. הם פונים ומבקשים ממפקדיהם: אנא, תנו לנו להיות בשורות הראשונות של היחידות המתקיפות. זוהי זכותנו. כאן איבדנו את כל היקר לנו ואין תשובה אלא הנקמה, נקמה עבור הדם הנקי שנשפך. בקריאות נקמה! נקמה! הסתערו היחידות על העיירה הורדוק. הקרב היה מר ועקשני. התותחים שלנו לא פסקו מלהפגין אולם האוייב אף הוא לא חסך תחמושת והצליף אותנו באש מקלעים ומרגמות. היחידה 620 פרצה לרחוב ראקוב והשתלטה עליו. אנו התקרבו לכנסייה וסטאריצקי וקבוצתו פרצו למוצבי הגרמנים. האוייב נלחם בעקשנות ובשארית כוחותיו על כל מוצב ומוצב.

קבוצה אחרת פרצה לתוך בית הדואר והתקיפה את הגרמנים שהתבצרו בו ברימוניידי. המקלעים של הגרמנים לא פסקו מלהצליף אותנו בכרד כדורים. קשה היה להגיע אליה. העלינו באש כל בנין שהשתלטנו עליו ובראש וראשונה בית הדואר. כקרבת לאש ששלחנו נפלו מחסני עצים ועורות, הכנסייה ותחנת המשטרה.

הוצאנו להורג את המוכתר ואת בעליה של טחנת הקמח. בידינו נפל שלל רב: עורות, מלח, 15 רובים, שני ארגזים מלאים רימוני יד, תת-מקלעים ותחמושת רבה. אבדותינו היו כבדות. מהכדורים הנאצים נפלו מבין היהודים: שמואל מלכין (ממשפחת מלכין שהיו בעליהם של בית החרושת ע"י פינסק), הרשל לינין, ישראל ליפיביצקי ויעקב ברמן (כולם מוולוז'ין). בין החללים היו: מפקד המחלקה טאקטייב, באראנוב, פיליפוב וקונדרטייב (כולם ממוסקבה). תותח אחד התפוצץ ושלשת הפארטיזנים שטיפלו בו נהרגו. סיבת ההתפוצצות היתה אופן הפעלתו. לא היה לתותח בריח ולאחר הטענת הפגז בתוכו היו מפעילים את הנפץ במכת את. כן המשיכו להפגין מתוכו עד שהקנה התלהט או שמא המכה לא היתה מכוונת היטב וסופו שהתפוצץ.

על אף אבדותינו הכבדות התנחמנו בכך שרושם ההתקפה ותוצאות הקרב המוצלח היו עצומים והדיהן פשטו למרחקים. פחד נפל על הגרמנים "המנצחים". עם נסיגתנו מהעיירה הם התחילו לבנות מוצבים מוצרים היטב מסביב לעיירה וריכוזו יחידות צבא מוגברות בתוכה

דרכי ביער

יבסביבתה. עם רדת החשיכה היו מפסיקים את התנועה ומתכנסים למוצבים ולנקודות המבוצרות מתוך צפייה דרוכה וחרדה לאשר יקרה במשך הלילה.

המפקד היהודי רוגוז'ין לייזר (מוולוז'ין) מפוצץ רכבת גרמנית.

לאחר ההתקפה המוצלחת על הורודוק הורגשה תסיסה בין הפארטיזנים. הייתכן, אמרו, שנשב בחיבוק ידיים לאחר ששכלנו רבים מחברינו ולא ננקום נקמתם? האין זה מחובתנו לבוא חשבון עם הגרמנים מהם נתבע כופר דם על רצח חברינו היקרים? הדבר לא נתן לנו מנוח. באחד הימים פנה המפקד היהודי, לייזר רוגוז'ין, יהודי מוולוז'ין, אל מפקד היחידה ובקש רשותו לצאת בראש חמישים פארטיזנים למבצע חבלה בקו מסילת הברזל מולדצ'ינו — לידה. האישור ניתן.

... עוד באותו יום יצא לייזר רוגוז'ין בראש חמישים פארטיזנים לכוון קו מסילת הברזל מולדצ'ינו — לידה. בעברנו את הכפרים פרוצ'קאייבה ורוכלה התקדמנו בשטחי ביצה שקפאו אל האחוזה בארקי המרוחקת כ-700 מטרים מקו המסילה. מבארקי נשלחו שלשה סיירים לבדוק את הגישה למסילה. בשובם דווחו שהתחנה הקרובה היא פולוצ'אני ושהדרך אינה נשמרת בקפידה רבה.

היחידה חולקה לארבע קבוצות. אחת מהן נשארה באחוזה, שתיים נשלחו לאבטחת הדרך והרביעית, בת עשרה אנשים, יצאה בכוון למסילה. המשימה שהוטלה על קבוצה זו הייתה להטמין את המוקשים, לחכות לבוא הרכבת „ולהעיפה“ ברגע המתאים. עם הישמע קול ההתפוצצות שומה על שתי קבוצות האבטחה להסתער על הרכבת ולהשמיד את כל אשר ניתן להשמדה, לקחת שבויים גרמנים שישארו בחיים.

...בנשימה עצורה ובלב הולם מצפה כל אחד מאתנו לבוא הרכבת וכל רגע הוא נצח. ההקשבה דרוכה עד לאין גבול. מדי פעם גוחן מישהו ומצמיד אזנו לאדמה הקפואה — שמא ישמע את הד משק גלגלי הרכבת המתקרבת. כל משבר-רוח קל בין העצים משרה אשליה שהנה, הנה הרכבת באה...

מרחוק נשמע שקשוק הגלגלים. הצפיה מגיעה לשיאה... כל אחד מתפלל בלבו שהגלגלים הקדמיים ייגעו במוקש שהוטמן ואז... או לשמוע את קול הנפץ שהדו פירושו: הרי לכם רוצחים מתועבים... לפתע מבזיק ברק ומיד לאחריו רעם ההתפוצצות, קרקוש של קרונות מתנקשים זה בזה וקולות זעקה מכיון פסי הרכבת.

הננו פותחים באש מקלעים, רובים ותת-מקלעים ומתקדמים לעבר הקרונות ההפוכים והמפוזרים על מורדות הסוללה. מתברר שהקרונות עמוסים בטאנקים המיועדים לחזית. אנו מעלים באש את הקרונות והרכבת הופכת למוקד גדול אחד. לאחר השלמת תפקידנו חזרנו לאחוזה בארקי. החרמנו אספקה רבה, שנים עשר סוסים וארבע פרות להונת חברינו.

שמע ההתקפה המוצלחת שלנו פשט בכל הסביבה כולה. הכל דברו מתוך הערצה על המבצע. במיוחד רבתה השמחה והגאווה בין אנשי יחידתנו.

לאחר ההתקפה המוצלחת על חיל המצב הגרמני בהורודוק ופיצוץ הרכבת חזרו חיינו במחנה למסלולם הרגיל. חודש תמים ישבנו על הדרגשים ללא מעשה וסיפורי מעשיות, אירועים וזכרונות על ימים עברו היו קולחים ללא סוף.

מבצע החבלה הראשון שלי במסילת הברזל
ע"י התחנה ניגור-לויה (קו מינסק-מוסקבה)

במפתיע הגיעה פקודה ממוסקבה להתחיל מיד במעשי חבלה מוגברים בקו הראשי של מסילת הברזל וורשה-מוסקבה. המפקד רושצ'ינסקי בחר בקבוצה בת חמשה פארטיזנים בפיקודו של הסגן מוסקאלוב והטיל עליה למקש את אחת הנקודות בקו המסילה בהתאם לפקודת המבצע שהגיעה ממוסקבה.

דרשתי במפגיע ממפקד היחידה לצרף אותי לקבוצת החבלנים מתוך הבטחה שאקבל על עצמי את פעולת המיקוש.

בסוף חודש מרץ יצאנו לכוון קו מסילת הברזל. לאחר שיצאנו מהיער חצינו את נהר סולה הזורם באיזור סטולפצי. עם רדת החשכה הגענו לכפר בארקי שממנו המשכנו שוב דרך יער עבות. בפאת היער הבחנו מרחוק בכפר אחר. התקרבנו בזהירות רבה. לפתע ניתך עלינו מטר כדורים. בכפר שכנה יחידת משטרה. הזהירות שנקטנו הצילה אותנו — נסוגנו ליער ללא אבדות. כמחצית היום שוטטנו ביער לבלי דעת היכן אנו נמצאים ולאן אנו הולכים. עם רדת היום נתקלנו בבקתה קטנה שעמדה חבוייה ביער. לכשנכנסנו מצאנו בה אכר ואשתו. שניהם קשישים ואשה צעירה אחת ותינוק על ידה. האשה הצעירה ספרה לנו שבעלה גוייס לצבא האדום ומתוך פחד מפני תגרת ידם של הגרמנים היא ברחה ומסתתרת כאן. בעלי הבקתה קבלו אותנו בסבר פנים יפות וספרו שאתמול פרצו חילופי יריות בין פארטיזנים לבין משטרה גרמנית. ואכן — השמועות מתפשטות במהירות רבה. האכר מיעץ לנו להיות זהירים ולבל בנוע בשעות היום. כאן שולטים, לפי שעה, הגרמנים בכיפה. לאחר שסעדנו את לבנו יצאנו שוב לדרכנו. האכר לווה אותנו עד הכפר ליוויה (איזור זאסיליה בקרבת תחנת הרכבת קולוסובה). החלטנו לקחת אתנו כמורה-דרך את אחד מתושבי הכפר. דפקנו בדלתו של אחד הבתים וצווינו על האכר להתלבש. הלז מיהר לעשות כאשר צווה אולם כשפקדנו עליו ללוותנו למסילת הברזל הוא התחיל להצטלב ולהשבע שאינו יודע היכן נמצאת המסילה ושרגלו לא דרכה שם אף פעם. הבינונו שלפנינו ברנש עיקש ופחדן ונקטנו שיטות שכנוע אחרות. איימנו עליו. האכר כרע על ברכיו והתחנן שלא נאלצו ללכת אתנו — מוכן הוא ליהרג אולם ללכת אתנו לא ילך. כתמורה לעקשנותו כבדנו אותו בכמה מהלומות נאמנות והזהרנו אותו בל יעזז לפצות פה ולספר למישהו שפרטיזנים היו כאן. האיכר נשבע בחרמות, באלות, שלא יפצה פה וישמע לכל אשר נצווה. נאלצים היינו, איפוא, להמשיך דרכנו ללא עזרת מורה-דרך.

החלטנו ויהי מה להגיע עיד הלילה עד למסילה. להעצר בקרבתה עד עלות השחר ולאור היום לבדוק את המצב והתנאים ולקבוע את הנקודה המתאימה למיקוש המסילה.

השביל בו הלכנו התפתל בין עצי היער. במרחק 300 מטרים מהמסילה חצה את היער כביש סלול. עצרנו בשטח מכוסה שיחים עבותים במרחק לא רב מהכביש. עם דמדומי הבוקר החלה תנועה מוגברת של מכוניות משא על פני הכביש.

נסיתי לשכנע את מוסקאלוב שאין טוב מאשר לסייר את השטח לאור היום ולוודא את נקודות התורפה של המשמרות הגרמניים. אם לא נעשה זאת לאור היום עלולים אנו בחשכת הלילה להתקל בהם. הסגן קבל דעתי, בשפיפה ובהירות מאכסימאלית הנני מתגנב משיח לשיח ומתקרב לכביש. עם התקרב מכונית אני משתטח על הקרקע ומקשיב. בהתרחק

דרכי ביער

שאון המכוננית אני מרים ראשי ומזנק בזניקה מהירה מעבר לכביש, אל חלקו השני של מעבה היער. צעדי מדודים ושקולים, בשקט־בשקט „ובצעדי חתול“ הנני מתקרב למסילה ומסתתר מאחורי עץ עב־גזע. לפני עיני מרצדים פסי הרכבת. מסביב אין נפש חיה. בוחילה הנני מטפס ועלה על הסוללה התלולה וממרחק של שני קילומטרים בערך הנני מבחין מימיני בתחנת הרכבת קולוסובה. אני מאמץ את מבטי ובודק את הסביבה. נקודות שחורות מרוחקות כמאה מטרים אחת מהשניה מרתקות את תשומת לבי. מתברר לי שאלה הם שיורי מזורות שלאורם מתחממים שומרי המסילה בלילות.

בשיבי לקבוצתי הקיפוני כולם בשאלות. מסקנתי היתה שאת מיקוש המסילה ופיצוץ הרכבת יש לבצע לאור היום מתוך הנחה שביום אין השמירה עליה חזקה במיוחד. נוסף לכך טרם בוצע פיצוץ רכבת לאור היום ואין הגרמנים מעלים על דעתם שדבר כזה אפשרי. הודעתי למוסקאלוב שהנני מוכן בעזרת אחד הפארטיזנים למקש מיד את המסילה. בשמעם את הצעתי חברי התקיפו אותי קשות. טענתם היתה שאם תפוצץ הרכבת לאור היום יחסמו הגרמנים את הכביש ויקיפו את חלקת היער ללא מוצא וללא אפשרות של נסיגה. הוויכוח ארך עד שעה מאוחרת ואז הוחלט שאני והפארטיזן סאביצקי נצא שנינו למיקוש המסילה. לקחנו אתנו את המוקש ופנינו לדרכנו. אולם בהתקרבונו למסילה נוכחנו לדעת שהמצב השתנה. לאורך המסילה הוצבו משמרות גרמניים המרוחקים אחד מהשני בטווח שלא עלה על מאה מטרים. נאלצנו, איפוא, לחזור על עקבותינו ולהודות שאין אפשרות למקש כרגע את המסילה.

ברביעי באפריל 1943 הגענו לחניה הקודמת בקרבת הכביש. עם רדת החשכה התחלנו להתקרב למסילה. צעדתי בראש החוליה בהכירי את השבילים המובילים אליה. הפעם נטייתי קצת ימינה בכוח לתחנת הרכבת. למזלנו הרע שקענו בביצה טובענית שהכבידה על התקדמותנו. כל צעד בביצה זו היה מלווה בפעפוע של המים שנשמע למרחוק. נאלצנו להתקדם לקול משק הרכבת שחלפה על המסילה.

ספק גונב ללבי: שמא טעיתי חלילה. לפתע נצנצו לפני עיני פסי הרכבת. לקחתי לידי את המוקש וקצה אחד של החוט מסרתי לידי של מאקארוב. פקדתי עליו להשאר במקום. את קצהו השני של החוט הפקדתי בידי של זוזיא שנתלווה אלי. בוססנו שנינו בבוץ ועד מחצית גופנו היינו שרויים במים. התחלנו לחול במעלה הסוללה הגבוהה. השתלטתי על עצבי ובקור־רוח הטמנתי את המוקש מתחת לפסים. זוזיא הגיש לי, מבלי להוציא הגה מפיה, את קצה החוט שקשרתיו לניצרה (הנחלצת ע"י משיכה ומשחררת קפיץ המפעיל את הנפץ). בסיימי את הטמנת המוקש חזרנו זוזיא ואני למקום בו חכה לנו מאקארוב. לקחתי מידו את קצהו השני של החוט והחזקתיו בידי. החלה הצפיה לכוא הרכבת. מרחוק נשמע משק גלגלי הקטר ונשיפתו. גל של שמחה מציף את לבי. אני מסיח את דעתי מהצפור לנו, מטר הכדורים העלול להציף אותנו. כל מעיינינו נתונים לרגע שנשמע את קול הנפץ. הקטר מתקרב למקום שבו הוטמן המוקש. הנה, הנה הוא מגיע למקום... משיכה חזקה בחוט ועיינינו מסתנוורות מאור חזק כעין הברק ומיד לאחריו קול רעם של התפוצצות אדירה המרעידה את הקרקע מתחתנו. הננו משתטחים על הקרקע הרטובה ולאזנינו מגיע קול ריסוק של קרוונות הפוכים. מבין הרעש המחריש אזניים נשמעות אנחות של פצועים ונפגעים. כמה מהקרוונות עולים באש. בהיותנו המומים ומופתעים, ממעשי ידנו לא הרגשנו כלל במטחי היריות שכוונו אלינו ואף לא לזיקוקין שהאירו את היער והכביש.

מחשבתנו היחידה לאחר שהתאוששנו במקצת היתה להסתלק מהמקום למען נספיק לחצות את הכביש ולהגיע חזרה ליער. בלילה הגענו לבארקן ושם קבלו אותנו חברינו מהיחידה הפארטיזנית שלנו. אף לאזניהם הגיעו השמועות על החבלה. על מספר הקרונות שניזוקו ועלו באש ועל מספר הגרמנים שנהרגו. מארקי הסיעו אותנו לבסיס. קבלת הפנים לכבודנו היתה נלהבת. המפקדים ערכו לנו הילולא והייש נשפך כמים. לחיבוקים ולנשיקות לא היה קץ. חברי הפארטיזנים לא חדלו מלבקש אותי לצרפם למבצעי החבלה העתידיים. הרגשתי שיוקרתי עלתה ושהנני עומד בפתח תקופה חדשה לפעילותי ביער הגדול.

הפיצוץ הכפול

בחודש מאי 1944 הגיע אלינו ממוסקבה מדריך לחבלה שהביא עמו שיטות חדשות במלאכת החבלה ומוקשים מיוחדים. תפקידו היה להגביר את פעולות החבלה במסילות הברזל ולנסות את פעולתו של המוקש "פ.מ.ס." — רכבת שניה". (מוקש זה היה מיוחד במינו והוא היה מופעל רק כשרכבת שניה עוברת מעליו). הגרמנים ניסו בכל הדרכים להלחם במעשי החבלה במסילות הברזל שהתרבו והלכו. הם הגבירו את המשמרות, בנו בונקרים בצפיפות רבה לאורך המסילות שגבלו עם היער, מיקשו את הדרכים. אולם כל עמלם היה לשוא. לאחרונה נקטו הגרמנים בשיטה חדשה: בלילות היו נמנעים מלהפעיל את הרכבות וזיכנו אותן בתחנות. עם אור הבוקר היו משלחים רכבת עם קרונות ריקים או עמוסים אבנים וכשזו היתה עוברת בשלום היו משלחים אחריה רכבת טעונה אספקה, תחמושת או כוח אדם לכוון החזית.

אנשי המדע הרוסיים חפשו דרכים חדשות כדי להתגבר על אמצעי הזהירות שנקטו בהם הגרמנים. המטרה היתה להמציא מוקש שלא יופעל כשעוברת מעליו רכבת הסיור הראשונה אלא יופעל רק כשתעבור מעליו הרכבת השניה. מוקש כזה שלא היה מסובך ומורכב ביותר הגיע כעת לידנו. אף בהטמנתו לא היה סיכון רב. לא היה צורך למשוך בחבל כנהוג במוקשים הרגילים. הפעלתו היתה פשוטה ביותר: הוא הוטמן בין האדנים או בצד הפסים בעומק של 20 סנטי' בלבד. לרשותו של המפעיל עמדו כ-20 דקות להטמנתו. במקרה של שהות ארוכה יותר בהתקנתו עלול היה להתפוצץ. אולם למעשה הספיקו שלש-חמש דקות כדי להתקינו במקום המיועד. לאחר הטמנתו היו מסוים את המקום, מסלקים את האדמה שנחפרה, מיישרים את השטח ומטשטשים את העקבות. והיה אם היו מגלים את המוקש בטרם חלפו עשרים הדקות מרגע הטמנתו, ניתן היה לסלקו. אם חלפו עשרים הדקות והמוקש נתגלה אולם לא נגעו בו או לא הזיזו אותו, לא היתה סכנה התפוצצות. רק כשנגעו בו או חפרו מסביבו היה המוקש מתפוצץ. לגבי הרכבות שנעו על הפסים היתה הפעלתו נעשית כך: "רכבת הסיור" העמוסה אבנים והקטר בראשה היו גורמים לזעזוע של הקרקע בקרבת המוקש ומביאים אותו למצב "תפעול מוקדם". הרכבת השניה שעברה לאחר מכן היתה מזעזעת סופית את המוקש ומביאו להתפוצצות.

לקחנו אתנו את שני המוקשים ויצאנו לדרך בכיון מסילת הברזל באראנוביץ — וילנה. ובקרבה לתחנה מולצ'אד. אחד המוקשים היה מהסוג הרגיל המתפוצץ תחת כבדו של הקטר השני היה מהסוג החדש. הגענו לכפר קובילניקי המרוחק כשלושה קילומטרים מהמסילה והשוכן בתוך יער עבות. בכפר זה היו לנו קשרים מבין האכרים שדווחו לנו דו"ח

מדוייק על הנעשה בסביבה. מהם נודע לנו שהשמירה על המסילה היא חמורה וקפדנית ביותר ושתנועת הרכבות נפסקת כליל בלילות. רק בשעות הבוקר המוקדמות יוצא סיור של ששה חיילים גרמניים לבדוק את הסביבה ולחפש עקבות חשודים. לאחר סיור זה יוצא סיור שני בן שנים-עשר חיילים הבדוק את הדרכים ואת המסילה ורק לאחריו יוצאת לדרכה "רכבת הסיור" על קרונותיה הריקים. כשזו עוברת בשלום משלחים מהתחנה את הרכבת הטעונה אספקה בכון החזית. לאחר שאספנו את הידיעות האלו גבר בנו הבטחון שנצליח במלאכתנו והחלטנו הפעם להפעיל את שני המוקשים גם יחד. התכנית היתה להטמינם במרחק של 500 מטרים אחד מהשני כדי שהרכבת האחת לא תפוצץ בשני מקומות. קבענו נקודת תצפית על גבעה מיוערת במרחק של קילומטר בערך מהמסילה.

בלילה עזבנו את הכפר קובילניקי. במרחק של קילומטר ממנו נמצאה תחנת קמח ועובדיה השלימו את האינפורמציה שהיתה בידינו קודם לכן. בדקנו שנית את דרכי הגישה הנוחים המובילים למסילה. לאט-לאט התקרבונו למסעף של רודה (זו הדרך החוצה את מסילת הברזל בכון לסלונים) והחלטנו להטמין כאן את המוקש הרגיל ואת השני להטמין במרחק של 500 מטרים מתחנת הרכבת מולצ'אד. המלאכה נעשתה בניחותא. המוקשים הוסוו כהלכה והעקבות טושטשו לבלי הכר. נסוגנו לנקודת התצפית על הגבעה המיוערת. באי סבלנות גוברת והולכת צפינו לקרני השמש העולה. לאורה הבחנו בששת הגרמנים שהתקרבו לפסי הרכבת והחלו בבדיקתם. בכל פעם שהגרמנים נעצרו — הלמו לבותיני כפטישים: שמא נכשלנו ואנשי המשמר הבחינו בנו או שמא גילו הללו את המוקש שלא הוסווה כהלכה. אחד הפארטיזנים פתח אפילו בקטרוג נגד חברו על שלא טשטש כראוי את עקבותיו. אולם פחדנו היה פחד שוא. המשמר הגרמני המשיך בדרכו ונהרה של שמחה פשטה על פני חברי. בעקבות הסיור הראשון יצא הסיור השני בן שנים עשר החיילים. גם אלה כקודמיהם חפשו עקבות חשודים. מתוך סקרנות גוברת והולכת היינו מעבירים בינינו מידי רגע ברגע את שתי המשקפות שהיו ברשותנו ושדרכן השקפנו על המסילה. והנה מגיע לאזנינו שאון הרכבת הבאה מכון תחנת מולצ'אד. הרכבת עוברת מעל למוקש מהסוג פ.מ.ס. ומתקרבת למוקש הרגיל. ולפתע מבויק ברק ולאחריו קול רעם ההתפוצצות. הקטר מתהפך על צדו, מתגלגל מהסוללה וסוחב אחריו שני קרונות בהם נסעו מתחנת מולצ'אד. במו עינינו הננו רואים את ההרוגים והפצועים המוצאים מתוך המפולת. מבאראנוביץ' הגיעו מיד מכוניות של "הצלב האדום" הגרמני ומשאיות עמוסות שוטרים מזויינים במקלעים ומרגמות. השוטרים התפרסו לאורך המסילה כדי לקדם, פני התקפה נוספת שחששו מפניה. אנשי "הצלב האדום" עמלו שעות בפינוי הפצועים וההרוגים. והנה אנו שומעים שוב משק גלגלי רכבת המתקרבת למקום. זו היתה כנראה רכבת הצלה שבאה לתקן את המסילה שניזוקה. היא מתקדמת במהלך אטי ומתקרבת למקום בו הוטמן המוקש השני מסוג פ.מ.ס. מוקש זה הוכנס כבר למצב של "תפעול מוקדם" ע"י הרכבת הקודמת. ושוב פעם בזק וקול נפץ אדיר. אנו שכורי נצחון למראה הקטר השני שרוסק.

לקול רעם ההתפוצצות החלה בריחה מבוהלת של השוטרים, הרופאים והאחיות עזבו את האלונקות עם הפצועים ונסו לכל עבר. למקום הגיעו כוחות צבא מוגברים. מרחוק הבחנו שהגרמנים אסרו שניים מבין השוטרים הבילורוסים שהיו בקרבת המסילה בשעת ההתפוצצות, הובילו אותם הצדה וירו בהם. למחרת נודע לנו שהמשטרה הבילורוסית הפועלת בשרות הגרמנים הואשמה בעוון שיתוף פעולה עם הפארטיזנים. כהוכחה חותכת

דוד פלוטניק

שמשה העובדה שבמקום הזה עברה רכבת ראשונה וזו לא ניווקה. לדעת הגרמנים לא הספיקו הפארטיזנים בשום אופן למקש את המסילה בזמן הקצר שבין שתי הרכבות. אין זאת כי אם השוטרים הבילורוסים הם שהטמינו את המוקש השני ואחת דינם למות. חזרני לבסיס ולזכותנו שתי רכבות שמוקשו על ידנו ושני שוטרים בילורוסים בוגדים שנורו בידי הגרמנים. מעשה החבלה שלנו הכה גלים בסביבה. האכרים הרבו בדברי פרשנות וניחושים על מעשה הפיצוץ השני.

היה זה המעשה השני של הפיצוץ הראשון. הוא נעשה על ידי גרמנים וזו היתה הרכבת הראשונה שפוצצה. המעשה השני נעשה על ידי הפארטיזנים והוא נעשה על ידי שני שוטרים בילורוסים בוגדים שנורו בידי הגרמנים. מעשה החבלה שלנו הכה גלים בסביבה. האכרים הרבו בדברי פרשנות וניחושים על מעשה הפיצוץ השני.

עברית: **אהרון ברעם**

הוא היה האדם הראשון שפוצץ את הרכבת הראשונה. המעשה השני נעשה על ידי שני שוטרים בילורוסים בוגדים שנורו בידי הגרמנים. מעשה החבלה שלנו הכה גלים בסביבה. האכרים הרבו בדברי פרשנות וניחושים על מעשה הפיצוץ השני.